

YÖN

HAFTALIK GAZETE

İKTİDAR DA

"KIR AT"

RUSTAV

OKUYUCUDAN YÖNDE

İmam Hatip Okulu Sinavına gönderilen köy çocukları

Okullar açıldı. Caddeler civil civıl. Ama bunlar arşasına katılılmak için yaptıkları bütün çırpmalarına rağmen bir türlü imkân bulamayan binlercesini daha dündükçe soğuk bir ürperti getirdi insanı. Eylemimizi bu kadar içtenlikle etkileyen su öğretim yeri başında, geride kalan büyük kitle maalesef acı bir gerçeğin ifadesidir. Oysa millî bağımsızlığı garantimiz yanında ve belki de önlünde yürütülmesi gerekliliğimiz savası olmuyor bize. Yoksus bu davayı halletmeden, bunların istikbaline eğilimde olduğumuz, okumak isteyip de yer bulamadığımız veya maddi güçün imkân vermediği yurt çocuklarını bu savastan nasiplendirmekde, daha yollar yah yerimizde sayar ve hattâ kara cehaletin boğucu karanlığına her gün biraz daha ilmisi oluruz.

Ulusal kalkınmamızın kaliteli teknik elemanı bağlı olduğu gereği ile liselerin dondurulan kadrolarına karşılık, imkânları genişletilemeyen sanat okullarımızı bugünkü haliyle cevap verecek nitelikten çok uzak olduğu da bir gerçekdir. Ustelik liselerde yapılan güya testierie (çünkü yine gerekler giriyor...) başarılı olanlarından kalın artıkların (ki geri zekâları demek...) memleketi kalındıracak olan teknik sahaya kaydırılması yukarıdaki fikrimizi ne derece doğrular nitelikte bilmem. İşin garip tarafı: Cocugunu kayda gelen veliye big birimiz sahîk vermeylez sanat okullarını. Bazen sahîk verdigimiz zaman da «Benim cocugum o kadar geri zekâlıdır ki orasını tavsiye ediyorumuz» diyen veliye de az rastlamamışız.

Bu okulların dışında kalan ve yüzde doksan beşini yoksul köy cocuguğunun meydana getirdiği yarılı okullardan, İlköğretim Okulları ile İmam Hatip Okullarının durumları çok daha feci. Bu okul-

Bilgi Yayınevi'nin

YENİ ÇIKAN ÜÇ KİTABI • SANATCI VE ÇAĞI

Albert Camus'un düşüncelerini, heyecanlarını ve savunmalarını aktetiren; sanat gönürlü ve sanatçı kişiliğini ortaya koyan önemli eseri, SAR TRE'nin dargın olduğu Camus'ın ölümü üzre, yazdığı makalenin de bulunduğu kitap 3 Lira.

• BİLİM VE SAGDUYU
Hiroshima'ya atılan atom bombasının babası bilinen Oppenheimer bu ilginc yazısında çağımız bilgilerinin sorumluluğunu eleştiriyor. 4 Lira.

• DUVARLARIN OTESİ
Ünlü oyuncu yazarımız Turgut Özakman'ın sindirim klasikseni eseri. 4 Lira.
BİLGİ YAYINEVİ'NİN kitabı.

İşte ile iyi bir koleksiyon ya pabürsünüz, **BİLGİ YAYINEVİ** kitabı seçimi, cüvarisi, baskısında sizin güveniniz, bebenimizi değerlendirdir, kıymetli bir kitapçı yapmanızı sağlar.

YAYINEVİNİN İLK DÖRT KİTABI:
1. Ingmar Bergman:

YABAN ÇİLEKLERİ
2. Jean Tardieu:

SEKİZ OYUN
3. Cahit Atay:
KARALARIN MEMETLERİ
4. Cahit Atay:
SULTAN GELİN

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi No: 8
Yenisehir, Ankara.
Tel. 177403.

(YON - 116)

lara para ile okuyamayan on binlerce halk çocuğu baş vurur. Ancak birkaç yüzü girebilir. Geri kalan bliheresi tekrar hayatı bıraklığı yerden başlamak üzere devam ederken; elemeyi kazanıp da giriş sınavlarına katılan çocukların birkaç tanesinin durumu, yurt sorunlarına eğilen aydınları derin derin düşündürerek nitelikte olmasa bakımından değerli oluyor.

Bu yıl İmam-Hatip Okullarına giriş imtihanları her yıl olduğu gibi bulundukları veya bağlı oldukları okullarda yapılmıştır. Birkaç okulun bölgeyi birleştirerek bölgeler genişletildi. Bilmeyorum ne düşünüldü ama, çok uzak bir ile imtihan için gitmek zorunda bırakılmış zaten maddi imkânlıklar içerisinde olan velleri biraz daha endişeye düşündür. Antalya-Spaşa-Burdur ve İzmirde İmam-Hatip Okulu bulunmasına rağmen bu bölgeyi igerisine alan 8 ilden elemeye giren 2500'e yakın öğrenciden 300 tanesi giriş sınavları için bölge kabul edilen Balıkesir'e çağrıldı. Bu sınava 40 kadar aday gelmemiştir. Geleminlerin her birinin durumu da bir diğerine göre katırmıştır. Aralarında çoğu 5 çocuklu aileden. Hattâ 8, 10, 14 ve 18 yaşındaki aileden olanlar da var. Hani ya biz fırsat eşitliği konusu, yoruz durup dinlenmeden. Bu iş burkucu sayısız örnekten işte bir kaça tanesi:

— İsmi nedir?
— Hasan Yıldırım
— Nereye?
— Antalya'nın Korkuteli kasasında
— Kaç kardeşim var? Baban ne iş yapar?
— 14 kardeşim. Çiftçilik yapar.
— Tarlanız var mı? Ne kadar?
— 15 dönüm kadar var. Ortagan tarla eker.
— Neden bu okula girmek istedim?

— Dinimi daha iyi öğrenerek vaianma milletime daha iyi hizmet edebilmek için.

Bir başkası:
— Nereye?
— İsparta
— Kaç kardeşim var?

— 18 tane.
— Buradan başka okula adayım var mı?
— Öğretmen okuluna da başvurdu. Fakat ben buraya gitmem istiyorum.

— Bu yıl kanamazsan seneye yine gelecek misin?

— İsterim ama babam göndermez ki. Zaten borç para olarak alıp gönderdi.

Bir kaşkası:
— Adın nedir kaç yaşındasın?
— Kadir Karakaya, 15 yaşın dayum.

— Baban ne iş yapar?
— Çiftçi
— Baban ne kadar para verdi ve kaç liraya gelebildi?

— Babam 200 lira birisinden alıp verdi. 50 lira yol parası, 3 gündür ikiser liradan otel parası, birer liradan 3 lira da yiyecek para verdim.

— İki liradan nasıl otel buldu?

— İki kişi bir yataktı yatıyor.
— Pek iyi günde bir lira mi yiyeceksin?

— Evet. Bir ekmeke bir karpuz alıyorum idare ediyor beni. Derken yüzünde bir üzüntü bile yok gayet samimi ve içindi cevabı.

— Baban bu parayı nasıl ödeyecek?

— O adamın içinde çalışacak.
— Günlüğü kaç ve kaç gün çalışacak hesapla?

— Günlüğü (5) bez er liradan

BASINDAN

ULUS

Masonluk, Siyon Protokolları ve AP-DP tatbikatı

Yazmanızı Dış Borçlanmalarдан başlayacağınız. Zira: Birinci Kurat ülkemiz büyük bir borç yükü altına sokmuş ve buna karşılık, millî kaynakların harekete geçmesine, değerlendirilmesine engel olmuştur. Alınan borçlar tarmuda ve sanayide, millî varlığın güçlendirilmesine, İstihsalın artmasına katkıyı yaramayacak alanlara yatarılmıştır. Alınan para coğrafyalıkla İstihâk madde dillerine ayrılarak heba edilmiş, üremi gürültüde borca nisbetle değişiklik olmuştur.

Ya da, yabancı sermayenin teşvikli altında, çeşitli yollarla, petrol, demir, çelik gibi alanlarda yurdun öz kaynakları yabancılar eline bırakılmıştır.

İkinci Kurat devrinde madenlerin bile yabancılar eline geçmesi için hazırlıklar yapıldığı artık böyle hâlinde olmuştur.

Üçüncü, Siyon protokollarının (bir daha tek bir ulkî Sivon'istler Masonların efendileri sayılır) yarımme faslında bir ülkenin borç altına sokulmasından neler beklenildiği anlatan bölüm

• Her borçlanma, devletin zayıflığını ve devlet kanunlarının çaprazlığını isbat eder. Borçlanmalar Demokrat'ın kılıç gibi, vekillerin başlarının üstünde asılmış kalmıştır. Bunlar, ihtiyaçlarının müvakkat vergi ile kapatacak yerde, akrabalarıyla bankerlerimize vanasarak ofislerinde. Dış borçlanmalar söyle bir sülük kılendileri dâhilinde, vâhî devlet kesin bir surette çekimindeki onu devletin vâcudundan koparıp atmak hic bir zaman mümkün olmaz.

Borçlanma, tâdâfîe çkarılmaların hukûmet poliseleri ki borçlanılan para miktarıyla mütenâsib berhangi bir faiz miktarının tedâvesi taahhûdüdür. Borçlanma, ağızde bes faizle yapılmışsa, devlet boş vere yirmi senede aldıktı borç kâdar, kırk senede iki misli altmış senede üç misli faiz vermiş olur.

Bundan su çkar ki, devlet, ihtiyaçlarını karşılayacak para faizi ödemek'zin toplayacak yerde zengin ecnebilere borcunu ödemek için, şahsi tekli sekli altında zavallı mülkelleflerin son metelliğini almaktadır.

Borçlanmalar dahil kaldıkça, onlar parayı faktörün cebinden alıp zengin'in cebine aktırmaktan başka bir sev yapmıyorum. Fakat, biz borçlanmaları yabancı bir toprağa çekmek için gerekken kimseleri satın almakla devletlerin bütün servetlerini bizim kasalarına getti ve onlar hâle bir tabillik vergisi vermeye başladılar.

Evet iktidar mevkîlinde olanların devlet işlerindeki hâsilâlikleri, nazâriâtin lîrikâbi, übür re-

islerin mall anlaşmaları, gerçek, memleketlerini boycayemeyecekleri kadar borç altına soktu ama, bu netice bilseniz bize kaça mal oldu...

Muhtaç oldukları parayı mülkelleflerden almaktan daha basit ne olabilirdi? Borçlanmayı onlara kârh bir seymis gibi yutturabilememiz de ülkemizin üstünüğünü gösterir.

Görlüyür ki, Siyon metodlarından biri, bir ülkeyi ödemeyeceği kadar borç altına sokmak. Bunun için de, herhangi bir ülkede bir çok fedakârlik yaptıkları ve mevkî sahiblerini satmaya aldıları, protokolda açıklanmaktadır.

Burada sunu açıklamalıyız: Denilebilir ki, bir ülkeyi borç altına sokarak kendine bağlamak, yalnız Siyonistlerin değil, mesela bir takımı emperyalistler de metodudur. Bellirtelim ki, sermizin diğer yazıları da yayımlandığı zaman, Siyonistlerin mesela bu emperyalistlerden farklı görülecektir.

Sımdı, gene borçlanma konusuna dönerken dâsilâni: Bir ülkede diledikleri ortamı yaratmak isteyen Siyonist teşkilât (ihâlî gayelerin ne olduğunu yazdıklarını sonunda açıklayacağız), o ülkedeki adamları (bu adamlar ilk başta Masonlar arasında seçilmiş, gayet tabiidir) vatandaşıyla harekete geçirler. Tabii yapılacak ilk iş, dış borçlanmaların çok faydalı olduğu hava, sunu yaratmaktadır (Biz bir ülkenin borç alımı zorunluğumuz ortaya çıkabileceğimiz kabul ediyor, ancak bu borç vatandaşıyla millî gelirin artırılması amacının gerçekleştirileceğini ve sonuc olarak altından kalkılamayacak bir borçlanmaya asla düşülmeyeceğini esas alıyoruz.) Borçlanmanın memlekete bâilyâk yararlar sağlayacaktır. O satın alınmış adamlar vatandaşıyla yâylır. Yabancı sermayeye memlekêt kaynaklarının devredilmesini de bu borçlanmaların ayrı tutmuyoruz.

(Zira ikisinde de sonuc, ülkenin kaynaklarının yabancılara emrine girmesidir.) İşte Türkiye'de bu borçlanmaların bir kırılım olduğunu ve bunu yapamayacağımız varatılmıştır. O kadar ki, gazetelerden veya radiodan devletin borç aldığınu öğrenen yurttaş sevinir, yarından güven duyar hâle getirilmiştir. Ülkenin kendi kaynakları beynlerden ádeti çkarılmış umuteturulmuştur.

Alâhüldîn borçların alındığı. 2000 yılında borçlu olanlar bile borç altına sokulmaya çağrıldı (o sırada hemif girebiliyor) sonradan bunu tam manasılı basardılar) günlerde, seçim kampanyasına ekân devlet başkanı (bu günün merhamet artışı ve A.P'nin iççisi) borçları ve yabancı sermayeyi anlatıktan sonra Bursa'ya söyle divordu (Yıl 1954'tür); Bosphorus'a doğum banza dedi ki: Amerikan kalkınma devrinde, Amerika ne halde idilse Türkiye bu senen o kalkınma devrinde ve bu tesebbîlerin yüzünden tereddüt etmeden herkeste sâfiâr olurken bir zamanda Türk'ün bir Amerika olağanı inanabilirsiniz. Ben de bu kanaattavim...

İste ülkenin bir Amerika olağanı yoluyla yapan konusuna ve bunun için yabancı sermayeye kamîlî acılmazı gerekli bir konusandır... Herki vazifelerinde bu meseleyi etrafında vâzâken, yukarıda esaslarını belirttiğimiz protokola ne derece benzeyen bir ortam varâmatma gâvreh olundu, orta ortaya çıkacak. Sımdı, protokol esaslarını ve bu kimlerin yarattıkları, ülkenin narişâkînî ve öz kaynakları zâiflâtâmus olduğunu da halkın bir Amerika vadîyle yapıldığını hatırlatmakla yetiniriz.

Erdoğan TAMER

ca daha iyi anlar gibi oluyor galiba.

Osman Nâzîf Şentürk
(İ. Hatip Okulu Öğretmeni)

İKİYÜZ YILDIR NEDEN BOCALIYORUZ ?

Yazar:

Niyazi Berkes

(İkinci Baskı)

İkinci baskı zamanda İlâkînî bu eserî yazar, yeniden gözden geçirilmiştir. Fiyatı 7,5 lira.

Dâğıtım:
UGRAK KİTÂBEVİ
Beyaz Saray - Beyazıt/Istanbul

(YON: 119)

AZİZ NESİN'in

Yeni Kitabı

ÇIKTI

RIFAT BEY

NEDEN

KAŞINIYOR?

5 Lira

DOŞUN YAYINEVİ — Nuru osmaniye, Atasarey 266 Cağaloğlu/İstanbul.

(YON - 121)

Yazar: Sümer
Adres: Sokak No: 16/8 Yenibahçeli - ANKARA
Telefon: 17 65 29 - İstanbul Bürosu (Satış İhâni ve Abone İşleri): Mol. İstiklal Sok. No: 32 Cağaloğlu - İstanbul Tel: 22 95 70 - Posta Kutusu 512 İstanbul
T. A. S.

ABONE : Bosphorus 15. Sayı "T.Y."
G3 sayı 15.- T.L. dir. Üç aylik
abonemansızda bu bedellere ayries posta polu ücreti kadar lâbe yapılır.
Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

İLAN : Beber törende sâni. 15. Sayı 25.- T.L. dir. 50. rekiçekâcık lâbe ve reklamîsâr kitap tânipleri işin özel indirimler yapılırlar tâni ve reklamîsâr yâymânanmasından ôturub mîzî sorumluluk vâkilelerine.

YON, 15 EKİM 1965

ORTANIN SOLU MU SORUMLU?

Soruya ait olacaklar varsa hâzır çevre-
lerdeki bu türlerin gışıklık uyandır-
ıcı ve etkili etmek güç. Adalet
Partisi'nin hâzırlığı hükümet kurma
hakkını gışıklıkla Millet Me-
clisine getirmesevdi de, hükümetler
TİP, CKMP, MP ile veya CHP'nin
ulaşabilecek kadar «başkalaşmış»
kanadıyla AP'nin koalisyonundan
görmeydi. Türkiye'nin kâderi bak-
ışından sonuc çok mu daha farklı
gördü? Partilerin sınıfısal nitelikle
etni ve temel dayanaklarını unuta-
maz surp adalarındaki başkalıklara
gire yarılacak avırımlar, sosyalist
gençen haklılığı zaman, yalnız hata-
lı olmakla kalmaz, aynı zamanda
gelecekteki davranışları için de ya-
nılıcı olur. Gecen sayıda da belirt-
tiğimiz gibi, seçimde sonunda Mil-
let Meclisine havlı büyük bir muha-
fazakâr coğuluğun geleceği, ce-
yitti partilerin listelerindeki sırala-
maların acıka bellidir. Böyle olun-
ca bu muhafazakâr çoğunluğun,
ister ayrı avrî parti kanallarından,
ister bir tek partinin kanadı altın-
da parlamentoaya sirmsi olmasi sa-
nıldığı kadar önemli değil. Olsa ols-
sa koalisyon kuruluşları vizünden
rahatsızla vabilamivan, daha doğ-
rusu Rakanlar Kurulu kararname-
lerinin imzalanışındaki müzickeler
yüzünden kolayca becerilemeyeven
hazır işler daha hızlanacak, belki
devlet memurluğunun yüksek ka-
demelerindeki atamalar ve yer de-
ğiştirmeler bir cırınlı basarılabil-
mektedir. Bunun ise, Türkivedeki te-
mol oynanısmayı ve toplum havâtin
daki siyasetik mücadele cephelerinin
kesinlikle belirmesini cubuklastır-
mak eni bir fâvda da olacaktır.
Birkaç bir devimle aslında, muhafazakâr
bir çoğunluğun sergileyeceği
birleşmelerin oynanırelere ova-
layıcağı Türkâbâne, bundan sonra, daha
temel bir siyasetik yaklaşımın obje-
tivîyetini arıka etmek imkâ-
lıyor.

Ama vites de, Adilet Partisi de-
tek hanesı Sıddık'a yönelik kader
yoldaşlık salıverdiğinde, olağan
gazeteleri üzerinde durmak ve ba-
zıları, özellikle soyluların hareketini
devraniçleri açısından itice incele-
mek sorakır. Ortada inkâr edilemeyecek
bir gerek var; tonrak reform
yanıvanmayaçıklarını, versi adaleti
al ~~serroklektirmeyen~~ klerini, va-
banca ellerdeki petrol soyuunnuna
genel olmayaçıklarını, madenlerin
gahane'lara peskes cekilmesine
genel yumacaçıklarını, yurt kapılarını
gahane' sermaveve ardına kadar
yaçacaklarını, din sömürgeçiliğine
devam edeceklerini arikea söyle-
yen insanlar, bu tutumların eninde
sonunda ezeceki asıl kütületer tara-
findan isbasına getirilmişlerdir. Ne
ben?

«Avdun» etiketini hic sıkılmadan
kendilerine vakıtfırabsılen sözde u-
yanık hazır çevrelerde bakarsanız, bu-
nun cevabı ve caresi şavut basit:
halk eahildir; kimin kendisinden
yana, kimin kendisine karşı olduğunu
nu bilmemektedir; o halde, van-
lacak is, deha doğrusu veni Anava-
sa mikarılırken vanılması gerekken,
fakat vanılmamış olan sev. senel o-
yu öörenim sevivesiyle kırıtlamak,
mecolâ ortaokul diploması bulunma
yanıla av hakkı tanımamaktır!.

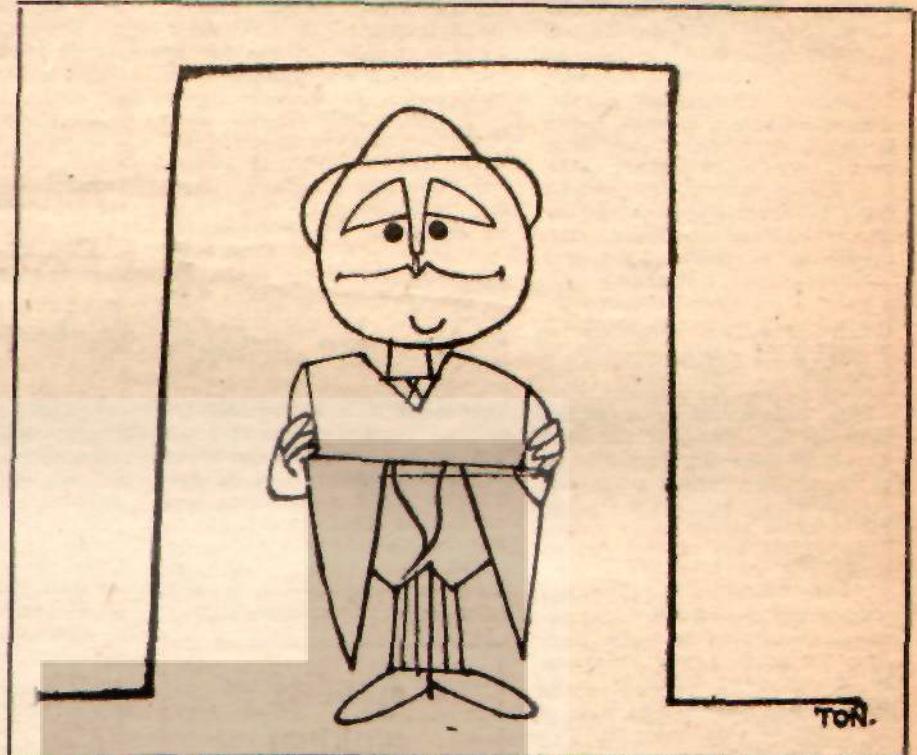
Sosyalistler «sosyalist» etiketini de «aydin» etiketi gibi uenzea har-

camak istemiyorlarsa, bu çeşit kolay yarçılardan uzak kalmalı ve daha derin tahlillere girmeye çalışma lüdiller. Herseyden önce, hele bütün ilyelelerine eğitim kapilarını açmamış bir toplumda, oy hakkını öğrenim sevivesiyle kısıtlama yoluna gitmek, deşil sosyalistlik'e, insan havsiyetine bile vakısmayan bir tutum. Bu cesit, düşüncelerin geriinde, gerçek bir kütle demokrasisine inanmamış sehirli burjuvazinin herseyi kendi tarafına yontan ve halk tabakalarını devrimej önderlerden blihütün soğutan özlemleri yatmaktadır.

Nedenler çok daha derinde. Ekonominik ve sosyal varisi hâlâ ortaçağ kalıntılarının izlerini taşıyan, sanyı devrimlerinin temel sarsıcı değişikliklerinden gecmemis Türkiye gibi bir ülkede, büyük halk kütelerini sadece sözle ve vazivla uvandırmanın imkânı yoktur. Toplum yarısında gerçekleştirilemesini istediginiz deesisikliklerden en basta zarar görecek olan ekonomik gül sahibleri hemzî avaktadır. Siz, istediginiz kadar çok satıldığını sandığınız, ama kütteve oranla elice tıraflı kalan gazetelerde devrimej formüllerini sıralaviniz hattâ dört vâda bir, her eve sokulmuş radyolardan toplumu deşietirici sloganları havkırdınız. insaneklerin kafalarındaki kanafları sine sine yoğuran ve bu yoğurma sırasında elindeki ekonomik silâtin mavasını da bolca kullanan adamlar, sizinle kütte arasında, köv açası kasaba esrafı ve şehit tilccârı olarak dikkimketedirler. Halkın vararına olduğunu yüzde yüz hildiğiniz bilimsel acıdan da böyle olduğunu eoktan isnatlanmış formüller, bu insanların dillerinde, daha doğru kullandıkları ekonomik kaldırılarda eoktan komünistlerin din ve zile dilekcanlığı, savurduk, vatan hainliği haline sokulmuş bir dünya, sınıfların idariotik ege-

Bu demek dediğimizdir ki, kültülerin bir kısmını vazifla, söyle, ikna volvula uyanırmak hic mümkün değil. Son seçimlerde Türkî Fsci Partisiince alınan ve son haftaların acısı içindeki modası olmasa da, geleneklerde çok bilinen hazırları savılmıştı. Gereken oylar da oysterlerdi ki, ıvanık insanların yanında, kültlenin bir kime de gerçeği söyle, vaziyet, ikna volvula, östermek mümkün değil. Ama unutmamak gereklidir ki, ekonomik olsa sahilleri, devrimeyi çevrelerle kitle arasında bırakarak hısalının sensilemesini önlemek için ellerinden oleni ardalarına komaya caçıklar; hatta gereklidir bilincsiz insanların aldatmaya nazarında sizinlerden daha halde şıkkılıkla glosanları da bol bol kullanacaklardır. Bu lâk kalabalığı arasında da gerek devrimcilerin formüllerini kalan akılcılardan avırmak mümkün olmuştu. Nihayet, unutmamalı ki ıvananların savımdaki hafif aristolar hile karşı cephede fazla şebeke ve ıvananların özlemlerini canlandıracaklar.

O halde nedir kütlevi sol formülere ve bu formüllerin gavurunularına vakastryahilmenin yolu? Kira

ea söylemek gerekirse, bunun yolu, ekonomik direnme noktalarını aşmağa yarayan en küçük imkânlarından ve büyük tarihi fırsatlardan faydalananarak, sol formülleri birer «formül» olarak kalmaktan çıkarıp toplum yanısını düzeltici «madde» haline getirmek, toprak, ekmek ve iş sekline sokmak, ondan sonra da ekip «iste sol budur» diyebilmek- tır.

İNÖNÜN'NÜN DÖNÜSÜMÜ

Bu düşüncevi açıklayabilmenin belki de en kestirme çaresi, CHP li-deri Savin İnönü'nün son dört yılda eziidiği eğrili yakından incelemektir. 1965 seçimlerine «ortanın solundavım» sloganıyla giren Savin İnönü, bazı çevrelerde bakılrsa, iste tam bu slogan yüzünden yenilice uğramış veya, en azından, bülvilk bir CHP li kütlenin sandık başından uraklaşmasına yolacmamış.

Ovsu, muhalefet liderine seçimi kavbettiren soy esols sloganını kullanmış olmak değil, aksine, bu sloganı çok daha erkenden ve muhtevali olarak kullanmamış olmaktadır.. İktidar yıllarını yatırıma, uyus turma, orta yoldan avrılmama politikalarından daha farklı siyâsîlerle kanavabilmis bir insanın elinde sol sloganı, bugünden kat kat kalaşnikov vücutlarını setirecek bir silah olabildirdi. Eğer Savin İnönü, 950 den önce ve hele 1961 den sonra, iktidar kaldırıcılarını elinde bulundurduğu günlerde, partisine signmiş erafın gönülünü hoş etmek, adı büyük beyni küçü liberalerle hıkkımet arkadaşlığına girişmek, İstanbullu tüccarın Ankara'da sırtını sivazlamak, ortayol hikâvelerine dalmak, yabancı sermaye ile petrol vurgununa rağmen Amerikalıları kızdırmamağa çalışmak ve nihavet devrimci güçleri de kendisine küstürmek yerine, arkasını bu devrimci güçlere davayarak, eşrafı, tüccarı ve özenti liberali asıp halka inebilse ve ona, «sana toprak veriyorum; seni sömören eşrafı partimden kovup ekonomik bakımdan da gücsüz hale sokuyorum, senin ezilmemen için vergi adaleti getiriyorum; senin sırtından milyonlar vu-

ran bankacılığı ve sigortacılığı devletleştirmek; senin ürünlerini daha iyi değerlendirebilmek, ihtiyaç duyduğun malları daha ucuza getirebilmek için dış ticareti millileştirmek; senin çocukların eğitimi min en yüksek kademelerine kadar çıkartabilecek bir sistem kuruyorum; senin haliyle alay edercesine köylere gidip carşaf yırtmakla dev-

rimcilik yaptıklarını sananları salardan atıp kapılarını gerçek halkçılarla açıvorum; iste ortanın solu budur!» deseydi. «sol» sözinin kafalardaki yankısı başka olurdu. Ama, seçimlere birkaç ay kala müphem vaadlerle ve hele liste başlarını tuftus muhafazakâr bir kadroya ortaya atılan «sol» sözü, öbür partilerin daha renkli sloganları kadar bile birsev ifade etmemiştir. Gerci, eninde sonunda «sol» sloganına varmasını ve hele tarihi kişiliğini kullanarak, iktidardan düşürülmek nahasına Amerikalılara «hayır» dernesini Savın İnönü lehine önemli duanlar savmak gerekip Ama, kendisinin eline, «sol» formülünü «madde» hâline getirebilmek için, valiniz yukarıda sözü edilen «en küçük imkânlar» deşil. «bâsiyîk tarihi fırsatlar» da şecmisti. Sayın İnönü kiminacaksa, bu imkânları ve fırsatları kaçırdığı için kimanmalıdır.

Sosyalistler, Türkiyede sosyalizmi kurmanın halka slogan tekrarlamakla gerçeklesebileceğini sağlamak gibi romantik bir görüşe saplanıp kalmaktansa, önlere eikan en küçük imkânları ve büyük tarihi fırsatları değerlendirmeyi bilmelidirler. Bu ise, bir yandan uvandralabilecek kadar insanı uvandırırken, öte yandan da, gerçek uyvanmanın maddi vollarдан geçtiğini düşünerek, ileride sloganların somutlanmasıne yaravacak teknik çalışmalarını ivi yapmak, baskalarınca atılacak ama, sonunda ekonomik direnme noktalarının birazcık zayıflamasına yol acabilecek en küçük reformcu hareketleri bile desteklemek ve nihavet, Türkiye'nin tarihi dönüm noktalarında durumu en iyi değerlendirebilecek kadroları yetiştirmekle olur.

GERÇEK SAYGISI

SEÇİMLERDEN SONRA

Fethi Naci

Dış ülkelere yolculuk yapan yazarlarımız sık sık yazarlar: «Sabah saat 7'de uçağa bindik; falan yere geldiğimiz zaman saat 12'yi. Fakat, saat farklı yüzünden, saatlerimizi beş saat geri alındı: Saat gene 7'iydi...» Melih Cevdet, saat farklı dolayısıyla, aynı yolculukta, iki ayrı şehirde iki defa kahvaltı verildiğini yazmış gezi notlarında.

10 Ekim seçimleri, 27 Mayıs'tan beş buçuk yıl sonra, saatlein beş buçuk yıl geri alındı gündür.

60 kuruş için kutulanın işçilerin büyük çoğunluğu, kendilerine toprak verilmeyeceği açıkça söylenen köylülerin büyük çoğunluğu gene kapitalizme oy vermiştir. 10 Ekim, böylece, bir büyük gerçeği bir kere daha gözler önüne sermiştir: DP efsanesi sürüp gittiştir. Ve «topraktan öğrenip kitapsız bilen» halkımız, kendi dışında bir müdahale olmaksızın, kendi oylarıyla bu efsaneyi yıkmadıkça da sürüp gidecektir. 27 Mayıs, bu efsaneyi yukarıda aşağı yıkmak istemişti; olmadı. Hem yıkamadı, hem de bir uyanışı, bir bilişlenmeyi en gelişmiş noktasında durdurdu, önedi, geçiktirdi. Şimdi işe yeniden başlamak gerekiyor. Saatlerini'zi beş buçuk yıl geri alınız!

Halkımızın uyanışı bakımından böyle bir gecikme olmakla beri, 1965'te 1960, öncesi tekrarlamak da mümkün değildir. Bir kere 27 Mayıs'ın getirdiği bir Anayasaya vardır. 27 Mayıs'ın getirdiği bir Anayasaya saygı anlayışı vardır, bu saygıyı göstermeyeceklerin karşılaşacakları durumlar vardır. Ve her şeye rağmen serpilip gelişen bilinci kuşvetler vardır. Bunun için, artık sadece parlamento içindeki sayı üstünüğü değil, parlamento içindeki uyruk kuvvetlerin demokratik baskuları da, memleketin içindeki etkisi gösterecektir. Görükle olduğumuz çıkmaz soğakta parlamento içindeki ilerici güçler yalnız olmadıklarını, sözlerinin parlamento dışında da yankılandığını göreceklere.

Seçimler, kapitalizmi zaferle sonuçlanmıştır, doğru. Ama yalan üzerine kurulmuş bir zafer, sosyalizmin de büyük bir başarı kazanmasını önleyememiştir. Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşundan bu kadar kısa bir süre sonra girdiği ilk milletvekili seçiminde buna iftiraya, buna tezaveye rağmen, millet kasasından alınan milyonlarla Türk halkı yalana boğulurken, millet kasasından kırk para alınanın kendi dar imkânlarıyla, yüzde 60'ı cahil bırakılmış bir ülkede 300.000'e yakın oy alarak Büyük Meclis'e 15 milletvekili sokması büyük bir başarıdır. Ve az gelişmiş ülkelerde sosyalizmin gelişmesi tarihi içinde yeni bir örnektir. Sosyalizme doğru Türk yolumun millî bir özelligidir.

Biz, bütün meselelerinizin Anayasası dilden içinde halkımızın eliyle çözülmesinden yana olduğumuz için, bir bu yolun gerçek kurtuluşu götürecekne inandığımız için seçim sonuçlarından ürkümüz. Kapitalizm, geçici bir zafer kazanmıştır. Ama Türkiye'nin bekası için çözülmeli şart olan meseleleri çözümecektir: İssizlige çare bulamayacaktır, işsiz odeme açıklarından kurtulamayacaktır. Türkiye'nin beslenme meselesini halledemeyecektir, yeraltı ve yerüstü servetlerimizin millet yararına işletilmesini gerçekleştiremeyecektir, gerekli yatırımları yapamayacaktır, eğitim işlerini yürütemeyecektir, işçi işveren ilişkilerinde istediği huzura kavuşamayacaktır... Ve halkımız, sözle, yazıyla anlatmaktadır, gülçük çektiğimiz birçok meseleyi, bu defa, yaşayarak anlayacaktır. Bu süreyle mutlaka tamamlanacaktır, tamamlanmalıdır. Ve halkımızın sağduyusuna güvenen sosyalistlerimiz, parlamento içinde de parlamento dışında da yalana karşı doğruluğu savunacaklar, halkımızı uyandırma ödevlerine devam edecekler, şartlar nice güç olursa olsun tarihi görevlerini yerine getireceklerdir.

Turizm!

Ekonomin İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), üye ülkelerin 1964 yılında turizmden sağladıkları net kazanç ve kayıp durumlarını açıkladı. Rapor, büyük bir edebiyata rağmen Türkmenin turizmden kazanç sağlamak söyle dursun, döviz kaybetmemi ortaya koymaktadır. 1963'te 12,8 milyon dolar olan Türkiye'nin turizm açığı, azalmak söyle dursun 1964'te 13,5 milyon dolar'a çıkmıştır! OECD turizm kazanç ve kayıp tablosu şöyledir:

ÜLKELER	(Milyon dolar)
İspanya	+ 873
İalya	+ 826
Avusturya	+ 385
İsviçre	+ 300
İrlanda	+ 92
Portekiz	+ 68
Yunanistan	+ 52
Danimarka	+ 29
Fransa	+ 23
Norveç	+ 4
A.B.D.	- 1121
B. Almanya	- 594
İngiltere	- 199
İsrafilik	- 68
Kanada	- 48
İsveç	- 45
Hollanda	- 24
Japonya	- 16
Türkiye	- 13,5

Görülüyorki, Türkiye'de turizm henüz edebiyat sahnesindedir. A.B.D., B. Almanya, İngiltere gibi ülkelerin turizme ayırdıkları 2 milyar dolara yakın parayı İspanya, İtalya, Avusturya ve İsviçre gibi ülkelere gitmektedir. Ayrıca bu ülkeler, fakir memleketlerin zenginlerinin turistik geziyelerinden geniş ölçüde yararlan-

devletin yol, ulaşırma v.s. olarak geniş yatırım yapılması beklenmektedir. Ayrıca gerekli tesisler, aracık devlet kredisiyle kurulabilemektedir. Bu sebeple, «Biz de İspanya gibi milyar kazanızıza, edebiyatını bırakıp, gerekli görülen yüz milyonlarca lira yatırımanın şartı, işte böyle bir soğukanhıkhla he saplamadıkça, turizm yatırımlarından kaçınılmazdır. Ayrıca turizm adına çeşitli vurgunculuk önlenmelidir.

Kanada'da Türkaleyhtarı toplantı

Mekin Gönenc Kanada'dan su haberini bildirmektedir:

2 Ekim günü Ermenilerin Toronto şehrinde özel bir toplantı yapıldı. A.B.D. ve Kanada'nın muhafizelerinde yaşayan bütün Ermeniler, Robert Kennedy dahil Amerika ve Kanada'nın kalbur üstü politikacıları bu toplantıya davet edilmişler. Söylentilere göre Robert Kennedy işlerinin çokluğunu bahane ederek toplantıya gelemeyeceğini bildirmiştir. Toplantının özelliği, Ermeni kurum ve teşekkülelerinin bütün dünyaya sistemli bir şekilde empoze etmeye çalıştığı büyük katliamın (!) 50. yıldönümünü anmak ve Türk ulusunu dünya kamu oyunda küçük düşürmeye çabaşmak. Toplantıda bütün konuşanlar aynı şeyleri tekrarlayıp dardurlar. Tek konu, kin ve intikam! Ermenilerin Türklerle karşı kin duygularını besleyen ve uyruk tutmayı çalışan organ, ne yazık ki bir din mütessesi. Ashuda son derece fanatik görüşlere sahip olan Ermeni Ortodoks Kilisesi mensupları, her fırsatı katliam (!) ile ilgili vaazlar vermekte ve perde arkası broşür ve yanalar neşretmektedir.

Toplantının şampiyonu, A.B.D.'nin Boston şehrinden özel olarak gelen Setrak A. Minas oldu. Bu kişi aslında bir hukuk profesörü. Fakat kendisinin modern Devletler Hukukunu anlaysa ve tabibeklik olduka garip, mantıkta uzak ve hattâ bir hukuk talebesinin bile kabul edemeyeceği şekilde gerçekleştiren bir hüviyet taşımaktır. Bu kişi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Birleşmiş Milletler kanalıyla cezalandırılmasını ve yeni neslin bütün günşahları (!) üzerinde alıp dünya kamu oyunda Birleşmiş Milletler hukuk organları tarafından mahkûm edilmesini, Türklerin Ermenilere ait olan ve tahribata uğrayan 460 milyar TL değerinde mal ve mülklerinin tazminini istiyor. Hattâ bu kişi o kadar ileri gidiyor ki, zamanında Türklerin cezalandırılmış oglasının, bir Hitler ve soyutsa da ikinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkışmasına, Komünist Çin'in dünyayı tehdit eder bir duruma sotkugunu iddia ediyor!

Toplantının önemli olan diğer konuşmalar Bütün bunlar, Türkmenin turizmden para kazanmaya çalıştığını anlatır. Ne var ki turizmden para kazanmak için

bir olayı da, Kanada Ulaştırma Bakanı J. W. Pickersgill'in yaptığı konuşma ve sohbetler. Şu anda Kanada'nın seçim kampanyası içinde olması dolayısıyle, sır birkaç Ermeni oyu için yatırım yapmayı faydalı görün bu şirkin politikası, toplantıda yaptığı konuşması, kendisinin Muhacirler Bakımı olduğu strada en çok sayıda Ermeni muhacirlerinin Kanada'ya kabul edildiğini ve Ermenilerin Kanada kültürünü (ki böyle bir kültür mevcut değildir) zengin-

leştirdiğini, Kanada'nın kapılarını Ermenilere ardına kadar açık olduğunu belirtti. Toplantıda bulunanlar yaptığı özel sohbetlerde de Türkleri yerdirdi.

Kendisinin bir bakan seviyesinde olması dolayısıyle, sadece bir diğer cemiyete karşı kin ve intikam duyguları aplamsa gâşan bu gibi bir toplantıya katılmaması gerekiyordu. Bu olay, son günlerde Kanada hükümet üyelerinin zincirième kirdiği diplomatik potlarda bir yenisi oldu.

İZLENİMLER

DEMİREL'İN SEÇİM KONUŞMALARI

Ekmekevi

Demirel'in seçim propagandaları sırasında yaptığı konuşmaları dinleyen, konuşmanın açısından büyük bir seviyesizlik içinde geçtiğini farketmeleri. Bir yerde, Demirel'in konuşmasını dinleyen bliim adamları «Bu konuşmaları yapmak için hazırlıklar yapmışa neden lüzum gördüğünde» şımuşlar, hele buntarın bir kağıt üzerinde okunuşunu görünce, şaşkınlıkları bir kat daha artmıştır. «Cenabî Haka şükürler olsun ki, sizlere kavuştu» cümlesiini kâğıtta okuyan, hem de bu kağıt üzerinde düzeltmeler yaptığı anlaşılan liderin yeteneği üzerinde tartışmak boşuna olsa gererktir.

«Bu millet kurtulacak arkadaşlar...»

Lider kendisi soruyor arkasından:

«Nasıl kurtulacak?...»

Cevabı dört kezimedir:

«Nasıl kurtulacağsa, öyle kurtulacak.»

Akışlar, bravolar, veryansın giydir.

Inönü, Malatya'dan Elâzığ'a giderken, Elâzığlılara söyle demişti:

«Benim konuşmamı ezan saatine rastlatmayın, rastlatınsanız ezan vakitinde konuşmam.» Inönü konuşmasını erken yaptı.

Inönü'den hemen hemen on gün sonra, Elâzığ'a Demirel geldi. Ezan vaktine kadar, şehir içinde dolanırdı. Demirel Elâzığ Hürriyet meydanına geldiğinde, karşısındaki müezzin de minareye çıkmaya başladı, olsadı tıbbi tespite çalışıyordu. Demirel konuşurken, beklenen ezan okundu. Konuşmaya beklediği gibi ara verildi. Demirel, daha sonra kendi deyişmeyle konuşmasını «huşu içinde» tamamladı. Demirel'in iki lâfının biri «Cenabî Hak», «Allaha şükürler olsun ki» gibi kelimelerden kurulu olduğunu bileyen, dîn istismarının nerede başlayıp, nerede bittiğini içlerinden kendi kendilerine sormuşlardır.

Urfa'da Hazreti İbrahim'in Dergâhim, politikacı olmadan ziyaret edip etmediğini sormak isterdim. Ama, politikacı olarak ziyaretinde, arkasında «Burna abdestsiz girilmez...» diye seslenen ve yırtuşa birini duymuş olmalıdır. Bu uyarıma Demirel'e değildi doğrusu, arkasından üzünen kalaşnik grubayı.

Inönü, Elâzığ'da Keban'dan bahsetmişti. Demirel, «Keban üstüne iki Keban daha katacaklarına» söz verdi.

Demirel'in istismar etti bir konuda gezilerinde «ortanın solu» deymişti. Kolay yollarla en ağır hücumlarını «Ortanın solu, Moskovanın yolu» dövizlerinin karşısında yapmıştır.

Adana mitinginde, AP, iler Demirel'in Mason locasında bir ilişkisi olmadığını bildiren fotokopiyi —Necdet Egeran'ın imzası olan fotokopiyi— liderleri konuşmasını yapmaya hazırlınlardı. Vesikalardan biri de bana kadar gelmişti. Alıp okudum. Demirel'in yüzüne baktım. Önce hafif kızmış gibi geldi bana. Bana öyle geldi. Sonra hiç orada değilmiş gibi göründü.

CHP, iler de, Demirel'in mason locasında kayıtlı olduğunu bildiren vesikayı dağıtıyordu. Demirel'in resmi vardı fotokopide. Bir fotokopi daha dağıttı AP, iler. Bunda Demirel, yaşlı bir adama birlikte görülmüyordu. Yaşlı adam, köylü kılığında idi Demirel'in babası. Anlatıldığına göre, bu da «Bak, Demirel gergenlik köylü çocuğunu» demekti. Özel teşhîste memleketi kalkındıracak, yüzdé seksten karmının doymasını, okumasını sağlayacak, karşısındakilere «komünist» diyecek köylü çocuğunu. Ya, bir kente doğsaymış Demirel diye düşünüyorum.

Demirel'in bir kardeşi de, gezileri boyunca Demirel'i izledi. Malatya'da CHP, rozeti takmış. CHP, İl, TIP, İl çocukları, adamların yuhalamaları sırasında da oradaymış. Yanda iki tabancı tasvirski kardeşti. Adana'ya da gelmiş, ben arabasını gördüm. Hacı imiş kardeşi. İki defa Hacı olmuş, sœyediklerine göre. Demirel'de Hacı oluyormuş. Kalmış.. Geçen yıl gideceğini Hacca, gidememiş nedense.

Askerliğini planlamada yanmış. Uzman yardımcı olarak mi çalışmış, bilmivorum. Birlikte çalıştığı bazı memurlar «iyi bir teknisyen» olduğunu söyleyip. Başbakan olabileceğini söylemediler.

Demirel, Başbakan olacaktı. Seçim konuşmaları sırasında, ulu orta söylem işsizler arasında kalan, «Tefeciliği kaldıracağım», «Her esnafın bir dükkanı olacak», «Emeğin değerini vereceğiz» vaadleri olsun, bir başbakanı başıvucak ve o yolda çalış怎么可能 nitelikte iseler, bunları sahâvâcesi tâbâbârların de belirttilmesi gerekiyor. Yoksa, «Tefeciliği kaldıracağım» der, sonra da «Nasıl kaldıracağım» öyle kaldıracağım dedi mi, buna tefeciler bille güler geçer...

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyalist Fikir Kulübü, bu yıldı çalışmalarına Vietnam Savaşının iç yüzünü anlatan bir fotoğraf sergisile başladı. Üniversitedeki ağızı pipolu Amerikalıların tebessümle karşıladığı seriden bir fotoğraf...

PORTRE**MUSLİH FER**

(L'eminence grise)
(Perde arkasındaki başbakan)

Nimet Arzik

Başkanlık yapısının abusu, günde 400-500 karar alınacak irili ufaklı mesele getiriliyor...

Başbakan, nice «çaplı» olsa, bunların 7-8'yle meşgul olabılır. Gerisi, «filli ve devamlı Başbakan», yanı Başbakanlık Müsteşarı'nın elindedir. Uzun zamanından beri senelerin üst İdareci Musih Fer'in! Dünün, bugünün olduğuna göre, yarın da adamı devletin birincil admnistratörü Musih Fer'in!

Gelip geçicileri deşmekten bıktır. Bir Süleyman Demirel bugün var, yarın yok! Bir bilmem kim, bugün de yok, yarın da yok! Amma bir Musih Fer, bugün de var, yarın da... Verebileceği kararlar, yapabileceğini yanlışlar kuşaktan kuşaga süren kuşaktan kuşaga!

Halbuki o cins adamlarla hiç mi? olmuyoruz! Olacağız!

MUSİH FERİN İLK PARLAMASI

Önünde yerlere kadar egleçimiz bir spesyalist olurdu Musih Fer, eger... zağlam bir ortamda gelişseydi! Türkiye'de işçinin ilk teşkilatlanmasında hayatı büyütür. Kurulmakta olan işçi teşekkülerinin sesini duymaya başlamasında, alıksızmaya değer çabası vardır. Çalışma Müdürlüğü'nden, teşkilatı büyütüp de Çalışma Bakanlığı haline gelinceye kadar müssese'de Musih Fer'in katkısı olmuştur. Çalışma Bakanlığında, dört Bakanın müsteşarlığını yapmıştır.

Zeki ve kültürsüz (Evet! Samet AĞAOĞLU'nun).

Kültürsüz Hulusi Küyem'in. Zekası ve kültürü... Bence... mehul Hayrettin Erkmen'in. Bir de Nuri Özsarı'nı.

Samet AĞAOĞLU arkadaşlığı Hulusi Küyem'in kültürümüzü, bunca bilgi bir müsteşarı hırpalayabilirdi, amma gaydabilirdi de. Hayrettin Erkmen'in «bence mehul» kültürü, gerçekte bilgilidir müsteşara tâhammîl gösteremedi. Nitekim gösteremedi. Ve kolay harcadı Musih Fer'l. Sebeb açıklaması ve Çalışma Bakanlığının Müsteşarlığını uzaklaştırdı.

Musih Fer herhalde çekti. La Bruxelle'lin bir cümlesi hâlinde yazarak: «Hayatta en güç şey, kendisinden bilgisizin eninde olmak!». Musih Fer herhalde çekti. Seit politikanın rüzgarına çarpan, hoyrat politikacıların eline düşen mukavemetli entellektüellere cekeceğini gibi... Ve «kolay harcanan adam» olmanın acısını fâti. Kolay harcamamaya karar verdi. Fondamantal düzeltmelerin memlekette yapılabileceğine imanı yoktu. «Şekili kâğıt. Derin inme ilâzumunu duymadı. Aynı metelenin bir gün siyahlığını, bir gün beyazlığını yukarıdan gelen emre göre, aylık veterfikte savundu (Yazık!). Brecht'in dediği gibi: «Bir milletin her an kahramana ihtiyacı olması ne büyük felâket ti!»

Ve... Administrasyon püblik bakmından bir «âlim» seviyesinde olan bu adamın ürketicilik içinde her meselede izole kalıp sıyrılmamın zeminini hazırlamadan iş yapmadı. Veyl, böyle değerlerin bu hale koyan çevrevel. Veyl, böyle kişilikleri insanları «kalp hislerine esirce uymaya» mecbur eden ortama!

Musih Fer, tam doğuya göre bir üst idareci haline gelmiştir. Partilerin haberî olası...

İzat!.. Başbakanlığın (ona doðrudan doðruya bağlı) idaresinin Abdülhamid'in mal mülkiyetinin idaresinden bir a-

dum ileri olduğu söylenebilir mi? Soylenebilir misin sen kendin Musih Fer dostum?

ÇOCUKLUGU VE EV HAYATI

Çocukluğu, bu ortamın buncası kırdığı adamın, çok sefaatli, çok değerli kadınlardan arasında geçti... anası, abası. Babası kükükken kaybetmişti.

İkinci hayatı, enstesinin kütüphanesi oldu. Bütün evin sevgisi, bu «izolesi», mariz, komplekslik küçük oğlannı üzerinde dönüştürdü. Ablası onun lîyi bir hükümlü ve şâşmaz prensiplerin adamı olmasını istedir, büyük gönülîli abaların isteyeceği gibi... O da İstanbul Hukukunu bitti. Ingilizce ve Fransızca kendi gayretiyle ve «Inceden» öğrenmiştir.

Hâkimîne hanımına evlidir. İki çocuğu vardır. Karısı, Kralice Süreyya'nın hayranıdır ve bir de hanımîne tahtlarını...

Aile iklimini kimse pek o kadar bilmez. Amma diğer üst idarecilerinin aile iklimi, ilkel kalmış bütün taraflarının sadık temsilcisidir de... hanı pek muhayyile yormuyoruz.

Dostlarına gelince... sert rızağlardan hırpalanan ve mücadeleci olmuş entellektüellerin, örnegi, katıksız hislerden oldukça uzaklaşmıştır Musih Fer.

Dostlukları hesaba, çıkara mevkie, yarara, protokola dayanan dostluklardır. İcabunda makasla kâğıt keser gibi kesilir! (Ve hesap kitabı olmadığı zaman da bu dostluklar korkuya dayanır; ne keyif, ne keyif! Su hayat amma keyiflîmlis!)

MÜSTEŞAR MUAVİNLİĞİ, İHTİLAL VE SONRASI

Musih Fer, Menderes zamanında Başbakanlığa Ahmet Salih Korur tarafından getirildi. Alındır diye, fazladır diye, bâsan bilir diye.

Önce mütehassis müşavirlige getirilmek istendi. Kabul etmedi. Daha önce müsteşarlık yapmış.

Sonra Başbakan: «O müsteşar muavînliği olsuns dedi, «biz de yaptık». Atanmasının hikâyesi kisa... Bu görevde, İhtilâden evvel, 8 sene kaldı. Ve son seferde Hadî Tan (Menderes'in limi fetvâsi), Burhan Belge ile beraber çalışıldı. Yani içera hukuku yakıştırma menur ve mezundu. Artık hukuk, ne direce yakışmışsa...

İhtilâl onu Sıkgı Üniversitesi'nde buldu. Memlekete döndüne, kendi çalışma yerinin küçüğü bir odaya naâkledilmiş olduğuna gördü. Müsteşarlıkta bugünün kudretli bideri, o zamanın kudretli albayı Türkş oturuyordu.

Türkş, başbakanlığının bütün rüyalarını bilen bu adamı tekrar gün ışığına çıkarmayı mecbur oldu. Ve Musih Fer İhtilâl siyâristâ atlattı. Siyâristâ atlattmasında, gerçek para namusunun rolü büyükü. Fikir naîmusuna gelince... bu konuya üst idareciler kılık bağık bir yâzımızda ele alacağız!

Önce zamanın İktidârından düşmîl olanları da teveccihî, nü kaybetmedi. Yassâada durusmalarında eski şeflerinden «zamanın başbakanı» diye bahsetmesi (o zaman için bu bîle bir «çelebîlik» idi), onların göñüllerini zâldî.

Musih Fer onların göñüllerini aldı ama, sorumluluklarının bir kırıntılarını paylaştı. Ve her devri başarıran Fouche örneği, Talleyrand örneği, idari karyerine devam etti, etrafında fırınlar bütün köklere sokerken. Köklere ona neydi ki? — O yapraklarla uğraşıyordu, bütün

**POLİTİKA VE ÖTESİ
DOLARIN ZAFERİ**

Demokratik mücadeleyi ekonomik çizgi üzerine oturtarak tartışmayı ilk defa bu seçimlerde denedik. Amerika kimdir, nedir, Sovyet Rusya kimdir, nedir; toprak ağaları kimdir, nedir, toprak reformunu kim yapacak; petrolümüz, madenlerimiz kimin ellendirdir, nasıl çarçur ediliyor; partilerin örünlüğü nasıdır? Bunları ilk defa anlattık...

ANLATACAGIZ

Anlattık, ama anlatılabildik mi? Anlatmak başkadır, anlatılabilmek başkadır. Ben AP'nin seçimleri tek başına kazanmış olmasına sevinenlerdenim. Eğer gine dolambaçlı, kulağını elini arkadan dolandıracak gösteren bir sonuç alsaydık, o zaman tehlike ve aldatmaca daha uzun süreli olurdu.

AP'nin tek başına iktidar almazı iyî olmuştur.

Toprak Reformu, dıyorduk.

«— Komünistiktir...» dıyordardı.

Petrol, dıyorduk.

«— Komünistiktir...»

Amerikan yardımını kazıktır, dıyorduk.

«— Komünistiktir...»

35 milyon metre kare toprak ve Amerikan bayrağı...

«— Komünistlik...»

Çocuklarınız okuyamıyor, gecekondu sefaleti, köylerden şehirlere akın, hastahanelerden itenip kâğıtla, lâşılık...

«— Komünistiktir...»**KAÇINCI BU?**

Biz anlattık... Anlatılabildik mi? Yooo... Ama onlar komünistiktir, dediiler ve kazandılar... Bu yalan dolan kadar, dolarnı da zafere ri. Ama anlattıklarımız gün geçikçe iz bırakacaktır. Bîzimle birlikte, CHP de, CKMP de, YTP de yenik düşmüştür. Karşımıza sadece AP girmiştir. Bunlar da çîktılar. Şimdi elbirliğiyle iktidarı teslim ettiğimiz AP ye bakabiliyoruz.

AP, Amerikaya en yakın, sağım da sağıyla iktidár olarak İşbaşına gelmiştir.

Biz ekonomik bir çizgi üzerinde tartışmaya gine devam edeceğiz. Onlar edemeyeceklerdir. Biz temeli belli fikirler söyleyoruz. Onlar modaya uyuyorlar. Eğer kökü ve eski bir teşkilata dayanmasa CHP, bu kadar milletvekilli de çikarılmazdı. Bu kaçınıcî yenilgisi, SAGIN SAGI

Eğer CHP ekonomik çizgi üzerinde tartışma kabul etmek demek olan «ortanın solunu» 1946 larda beâimsemeye iddi, bugün çok yol alındı. Oysa 20 yıl soara buraya gelebilmisti. Her seferinde de iktidâr için başa giremiş, daima kendi sağında bir görüşe iktidarı teslim etmiştir. Çünkü CHP son yıllara gelinceye kadar kendi solunu dinamitlenmiş ve kimseye yof vermemiştir. Sağında trafik işaretî hep yeşil yakamıştır. Şimdi birlikte yenildik,

Sağın zaferi, bir gün bizim de zafer erişceğimiz anımlına gelir. Biz AP'nin tek başına iktidâr gelmesinden bunun için memnunuz. Bizim için bir AP-CHP koalisyonu bûğünden daha korkunç olabilir. Bu korkunç iktidâr yûzeri dönmüştür.

SOYUT ve SOMUT

Yüzde elinin üstündeki seçmen somut görüştüre oy vermiştir. Amerikan kaynaklarının deyimlendirdiği gibi bir «hayalete» oy verirken, somut şeylerin eline geçtiğiğini görmüştür. Yani eski dönemde, çeşme düşünümüş, çeşme köyüne girmiştir; candarma dayandırmak istemiş, kurtulmuştu; taş taşıyarak okul yapmak istemiş, bu isteği yerine getirilmiştir. Bugün, ona biz, soyut gibi gelen şayâflerde bulunuyoruz. Toprak reformu, petrol, ulusal bağımsızlık.. Bunlar, bu seçimlerde soyut vaâfler olmuş, ancak aydınlarım bir kismını etkilemiştir. Hayâlette yana olanlara bir şey söylememiştir.

üst idarecilerin usullerine uygun adamı olarak...

*

Başbakanlığının birinci katında los ve zevksiz bir odada, anitsal bir bilironun arkasında, «filli ve devamlı başbakan», yanı Başbakanlık Müsteşar Muavini (Müsteşar yoktur). Odanın losluğu, onun «yalnız adam» havasını bir kat daha artırır. Büronun masifliği onun narın yapısına bir devamlı nekahat hâvesi verir. Gözleri yaraâdu (kendine açıldığı yaralardan), tavrı ürkük, konuşması biti fîsli. Teni ölü inel saçları siyah! El sıkması bir kedi kuyruğunu degmesi kadar yumuşak ve ka-

Hele CHP de bânlara sahip çıkışa, köylü kitlesi petrol, toprak reformu, ulusal bağımsızlık sözlerine hiç oldurmamıştır.

BİR HAYALET

Bir hayaleti, halkın kendi oynyla devirmesi dönemine girmek zorundaydı. Bu hayaleti oyla deviremedik. Devirememeyince halk hizmetmedi. Şimdi hizmetszîliği deniyor. AP'nin gelişî çok iyi olmuştur. AP halka beklediklerini verebilecek midir? Ben sanıyorum. Verebilmesi yapısına da aykırıdır. Çünkü DP iktidâr ile AP iktidârı arasında büyük fark vardır. DP İşbaşına geldiği zaman döviz rezervi, altın stoku, Türkîyenin kullanılmamış olan dış itibârını bulmuştur. Bunu bulamamıştır. Bulamayınca da harciyacağı vereceği fazla bir şey yoktur. İlk üç ayda 50-60 milyon dolarlık bir Amerikan kredisi bolluk gibi görünür, biter. Bu Türk halkının yeniden 6 milyar borsa girmesi demektir. Aulaşır. Tikanır ve titkânacaktır herşey.

Yeni bir dönüş yapma zorunuğu belirecektir.

İşte bu dönüs toplumcuların çağıdır.

KORKUNÇ DÖNEM

Tartışmayı ekonomik çizgi üzerinde kabul edip vereceği şeyler de az olunca AP iktidârı bulacaktır. Bunalıkça, meseleleri Türkîyenin gerçigi açısından almayıca, hukuki baskı tedbirlerine gidecektir. Altıkanlığı ile ihtiyacları karşılama yoluna başvuruyacak, vuruyacak, komünistiktir demeye getirecektir. Tipki, Menderes çıkmazına saplanacaktır. Bânlar Menderes kadar da güçleri yok. Çabuk yâlacaklardır.

Ondan sonra korkunç dönem başlayacaktır.

Biz bu dönemin tehlîkesizce atlatılması tarafîsi iddi. Söylediye söyleye, anlatı anlatı, oyla sonuç alınsın istiyorduk. Bânlar belki istemeyeceklerdir. İktidârlara gelince bir daha oradan gitmemeyi deneyeceklerdir. Karşılardaki fikirlere tahammûl gösteremeyeceklerdir. Felsefelerini temelinde bu var. Ama Türkîye artık, 1960 öncesi Türkîyesi değildir. Azınlıkta olsa, aklı erenler gerçekleri görürler ve gösteriyorlar. Daha da gösterileceklerdir. Halk ta bu tâkâniğin gerçek sebebine eğilecektir. Onlar da halk anlamasını diye hırriyetleri kisacaldar. Onlar kismaya, biz söylemeye, onlar kismaya, biz söylemeye çalışacağız. Yeniden bir kîsr döngü içine gireceğiz.

AP kendini —temenni ederiz ki— bândan kurtarsın.

GÜMBÜRTÜ

Onbir Ekim sabahı beliren sonucu sevinçle kâşâladık. AP'nin kazanmış olması, ülkemizi daha kötü iktîmallerden korudu. Bândan sonrasını artıkkendileri düşünsün. Bütün karânik tablosu ile Türkîye ortadadır. İşte iktidâr, işte ona muhalefat edecek olan fikirler... Ya bu fikirler söylenecektir, tartışacak, Türkîye tabii ve gelişmî târihi çizgisine oturtulacak, yahut mukadder sonucu yeniden belirecektir. Bu, AP'nin, buna anlamasına kahyâr. Halk eline geçene ve cebine girene bakar. Eline bir şey geçmez, cebine bir şey girmezse, bu yâlani da çabuk keşfeder.

On Ekimde bizim söylemeklerimizi hayatı ile ilintisiz, soyut bulduğum gidi, yârım AP'nin vaâflerini de soyut bulur. Buna bir de hatalar zinciri eklenirse, seyreleyin o zaman gümbürtüyü.

AP bu gümbürtüyü hatırlâda tutmalıdır.

Mehmed Kemal

Neden bazı şeyleri bu kadar mücâdelesiz feda etti?

Neden beynine yabancı ve bânların bir ömrü boyunca yabancı kalmalar gereken unsurlar bânlar benimsedilin?

Cevabını billyorsun. Ölü inel tehlîde, gözlerin bir an yaralardan.

Musih Fer, yalnız bir spesyalist olan, bazı aksaklıkların, bazı inanmazlıkların, bazı bânlere sathiliklerin önemli yok.

Ama sen idare ahlâki kuracak adamsın. 1 numaralı administratörslü! İnsan meselelerinde son merci sensin. Neden bu kadar kendi kurdurdun, bu kahredici ortama?

Yooo... Vatandaşa karşı cevap vermeye mezunsun da, meurusun da, mecbursun da!

Veyî kişilikleri «menur - mezen» ve sorumlulu kılmayan ortama! Amma bu ortam değişiyor, Musih Bey, sevgili dostum!

Devlet yağmacılığında bir örnek olay:

Bir Müteahhidin Demirel iktidarı için cevirdiği entrikalar...

İnönü Hükümetinin devrilmesinde ve Demirel'in AP Genel Başkanı seçilmesinde perde arkası geniş kabası olan devlet eliyle yaratılmış milyonerlerden İzzettin Turanlı, «Demirel kazansın ki, cuvalları dolduralım» diyordu. Gerçekten iş çevreleri, özel teşebbüsten yana bir politika izlemesine rağmen, «taht kâr» felsefesine ayak nyduramayan İnönü Hükümetlerinden memnun kalmamışlar ve Demirel iktidarı hazırlamışlardır. Aşağıdaki yazda müteahhit milyoner Turanlı'nın «hükümet darbesi» tertiplerindeki rolünü okuyacak ve müteahhitlerin «devleti ele geçirme» sistemini en somut biçiminde göreceksiniz.

INÖNÜ NASIL DEVRİLDİ?

İzzettin Turanlı, Demirel'in Genel Başkan olmasından sonra, Turgut ve Demirel'in nazırında biraz daha kıymet kazandı. O günlerde, DEVINTES'de bastılan gazetelerin hemen hepsi Demirel'i tutmuş, Turanlı'da bunu kendi başarısı olarak empoze etmesini biliyordu.

Demirel, Turanlı'ya en sadık adamı görüyordu. Onuna geceleri buluşuyor, geç vaktlere kadar konuşuyordu. Toplantılara zaman zaman Mehmet Turgut ve İstanbul'dan gelen Ahmet Dalı katılıyordu. Şevket Demirel de toplantılarında hazır bulunuyordu.

TOPLANTILARDA, A. P. NIN BIR ATAK YAPMASI KARLAŞTIRILDI

CHP Hükümeti içinde yapılan anlaşılık, hem Çankaya, hem YTP, hem de bağımsızlar tarafından memnuniyetle karşılanmamıştı. Mahmut Vural'ın Ulaştırma Bakanlığına getirilmesi, İnönü'nün YTP'yi kaybetmesine sebep olmuştu. Bağımsızlardan Bakanlık İçin sıra bekleyenler, İnönü'nün YTP'den iki saat önce istifa etmiş bir milletvekiliyi Bakan yapmasını affedemiyorlardı. Başkan Johnson, İnönü Hükümetinden hoşnut değildi. CIA, Başbakan aramak için general Porter'ler gönderdi. Köşke yakın çevrelerden de, İnönü'nün zamankarla Gürsele karşı çıkışları yaptığı, Gürsel'in de İnönü'den usandığı, zira da'ma İnönü'nün muhalefet ile karşılaşlığı çeklinde dedikodus yayıyordu. Bunu fırsat bilen Demirel, bir akşam Turgut, Sıkan, Bilgehan, Asal ve birkaç AP. Genel İdare Kurulu üyesini evine davet etti. Burada hükümetin düşürülmeye yolunda bir faaliyeti girişilmesi kararlaştırıldı. Alican, Oğuz'un da kendilerini desteklediğini söyledi. Böyükbaşının inanmak istemedi. Sonra da Demirel ile bulmayı kabul etti.

Turanlı koşa koşa Demirel'in evine gitti. Durumu anlattı. Demirel'in ağız kulaklarına varyordu. Hemen Mehmet Turgut'a, Cihat Bilgehan'a, Faruk Sıkan'a telefon etti. Onlarla görüşüp sonra Turanlı'yi yendiden Böyükbaşının evine gönderdi. Bu defa randevu saatinin kesinlik kazanmasını ve yerini teslim etmesini istiyordu.

Turanlı, Böyükbaşı ile yaptığı konuşmada randevu için AP. Genel Merkezini teklif etti. Böyükbaşı bîrden kızdı ve «Ben onun ayağına gitmem, kendisini tebrike gittim, onun gelmesi lazımdır» dedi. Turanlı çok üzürtüştü. Fakat Böyükbaşı AP. Genel Merkezine getirmeye veya bir başka yerde bulusmaya razi edemedi. Böyükbaşı «Ben ancak partim genel merkezinde konuşurum, ben prensin adamım» diyecek. Turanlı Böyükbaşının evinden çıktıktan sonra telefonla çağrıldığı takasının şoförünü ekmek yerken buldu. Bir hayli alkol almış olan Turanlı, şoförden niye arabada ekmeğin yediğini sorduğunda, «Ramazan mübarek günde ağabey, suhuru yiyorum» cevabını alıncı, ramazan olduğunu farketti. Araba Buğday sokakta Demirel'in apartmanın önünde durdu ve Turanlı şoföre beklemesini söyledi. Durumu enince noktalara kadar Demirel'e anlattı. Demirel ile Turanlı birer kadeh viski devrildikten sonra İzzettin Turanlı evi terketti. MP. Genel Başkanına

İzzettin Turanlı ile Böyükbaşı ve Yeni Tanrı Gazetesi sahibi Burhanettin Gögel Güney Park'ta

Demirel'in cevabı, MP. Genel Merkezinde İştenilen saatte Böyükbaşı'yı ziyaret edeceğini dairdi

Turanlı Böyükbaşı ile konuşuktan sonra mutabakat hasıl olmuştu. Bu iş ikinci gün MP. Genel Merkezinde yapılan Böyükbaşı Demirel görüşmesi izleyecekti. İşin garibi, iki lider seviyesindeki bu toplantıya İzzettin Turanlı'nın da katılmayı isted. Hatta Turanlı'nın ikinci gün Yeni Tanrı gazetesinde görüşmeler sırasında çekilmiş bir de fotoğrafı yayınlanıyordu...

İste Ürgüplü koalisyonun temeline ilk harç MP. Genel Merkezinde Demirel-Böyükbaşı konuşmasından sonra atılmış olunuyordu.

İkinci günü de Turanlı ile Böyükbaşının temasları devam etmiş, hatta o gece İzzettin Turanlı ile Böyükbaşı buluşmuş, yanlarında Yeni Tanrı Gazetesi sahibi Burhanettin Gögel olduğu halde, Güney Park Aile Gazinosuna gidilmişti. Alaturka çok meraklı olan Böyükbaşı, buradı şarkıcıları d'ni' iş ve portakalla karışık votka içmiş...

ZEYTINOĞLU'NUN ROLU

İnönü koalisyonun yıkılması sırasında en büyük başarı şöh雷斯iz ki İzzettin Turanlı ile Nasır Zeytinoğlu'na aldı. Zeytinoğlu, Demirel'den bilinen görevi aldıktan sonra mîracat eden Turanlıya Gürsel'in böyle bir anlaşmaya «evet» diyeceğini söylemişti. Hatta bu konuda İzzettin Turanlı'ya teminat bile vermiştii. Zaten Demirel de Çankaya'dan bu teminatı aldıktan sonra kolları sıvamıştı. Artık herşey hazırlandı. İzzettin Turanlı bütçenin görümlü ilelli oylama sırasında, Meclis koridorlarında doğum sanıları çekivordu. Son Baskı'nın Meclis Muhabiri Okay Göçer'e telefon etmiş ve böylece basın locasına girmeye rüvâfak olmuştu. Turanlı koridorlarında rastladığında durumu nasip gördüğünü soruyor, hükümet düşer cevabını alıncı da kis kis gülüşordu. Sonuç olarak, hükümetin düşüğünü anlayınca, Meclis Basın Bürosundan Süreyha'ya telefon etti ve 20 kişilik bir masa ayırtıldı. Süreyha'da Turanlı tarafından verilen o geceki yemeğe, Demirel katılmadı ama, telefon edip, üzül-

dilemeye de unutmadı. Turanlı'nın masasında su gibi viski içilmiş ve İnönü hükümetinin düşünlü saat 02.00'ye kadar kutlanmıştı...

Ürgüplü Hükümetin kuruluşu stralarında, İzzettin Turanlı Bakan olacağımı zannediyor ve bu yüzden geceleri uykuları kaçıyor. Demirel de Turanlı'ya angaja olmuştu. Fakat onu atlatmasının bîldi. Seçimden sonra nasıl olsa AP. iktidara gelecekti. İşte o zamân İzzettin Turanlı: önemli bir Bakanlığa oturacak. Turanlı da pek üzülmek beraber, buna «olursa» demek zorunda kaldı. Böylece Turanlı'nın hayatında yatan Enerji Bakanlığı da suya düşmüştü.

Ürgüplü Hükümeti is başına geçtiğinden

Süleyman Demirel ile İzzettin Turanlı ve e...
...sonra bir gün Turanlı'nın iş ortaklarından eski DP. milletvekili Sereyan (İstanbul'un tanınmış tüccarlarından) Ankaraya geldi. O nemli bir iş vardı. Bunu mutlaka kendilerinin almaları gerekiyordu. Turanlı Demirel ile Sereyan'ı buluşturdu, birlikte konuşurlardı. İlgili Bakanla da görüşüştükten sonra Sereyan doğruda uçağa atladı ve Newyork'a gitti. Sereyan birkaç gün sonra gayet neşeli olarak Newyork'tan dönüyordu. Ve iş, tatlı bir sona bağlanıyordu.

DEMIREL, GENEL BAŞKAN OLUYOR

İzzettin Turanlı'nın Demirel'le olan arkadaşlığı oldukça eskidir. Demirel DSI. Genel Müdürü iken, Turanlı da Menderes'in en yakın müteahhitlerindendi. Demirel ile Turanlı, saşalt bir ağız töreninde tanışmışlardı. Menderes, Barajlar Kralı Demirel'e, İzzettin Turanlı'yi «Santraller Kralı» diye tanıtmıştı. İte o zamandan sonra, birçok tarafından birbirine benzeyen Demirel ile Turanlı sırıltıları iki sadık dost oldular. Turanlı, Demirel'in kardeşi Şevket Demirel'le de dostluk kurmuş ve ortak işler yapmaya başlamıştı. Süleyman Demirel askere gitip geldikten sonra, Turanlı ile sık sık buluşuyor ve ortak işler yapıyordu. Turanlı da Demirel gibi Amerikalıda bulunmuştur. Üstelik tipi, bir Amerikalıydı andırıyordu. Toplantılarda, «Bu adam Amerikalı galiba, güzel Türkçe biliyor» diyenlere de rastlanıyordu. Her fırsatı istifade etmesini bilen Turanlı, tipinden dahi yararlanıyor. Amerikalılara benzetilmekten son derece hoşlanıyor, bunu bir iftihar vesilesi sayıyordu.

İzzettin Turanlı, haftanın dört günde Ankara'da geçiriyordu. Cumartesi günü 17.30 uçağı ile İstanbul'a gidiyor, salı günü ilk

Turanlı, her zaman Demirel'in kulağına bir geyler fisildar. Bütün hüneri kulağı «bir geyler fisildamak»tan ibaret olan Turanlı iş başında...

İzmir'e döndü. Çok zeki ve konuşan bir insan olduğu için, birçok konuya haberler de toplamasını biliyordu. Toplumda haberleri değerlendirdiriyor, suri işini yapmak için yayınlanmaya başladığını gizlilik içinde tanımlı politikacıların, Bakanlar, devlet adamlarının yanına kolayca girmek istemiyordu. Son Baskı gazetesi Şubat ayında yayınlanmaya başlamıştı. Yıl sonunda verilen beyannamelerde 250 bin lira civarında zarar ettiğini açıkladı. «Ben tükçüm, tüccar zihniyeti ile separim» diye sık sık böbürlenmiş Turanlı zarar sineye çekiyor, Son Baskı'yı da çıkartmakta faydalıyordu. Bütün bunları yaparken, Demirel ile görüşmelerde bulunuyor, onun fikrini alıp bir çok planları birlikte yapıyorlardı.

Izzettin Turanlı, bir Pazar günü Demirel ile İstanbul'da buluşmuşlar ve sonra Ahmet Dallı'nın yanına giderek, uzun konuşmalarla. Bu üçlü toplantıda bir karar alınmıştır. Bu kararı bir de Mehmet Turgut teklifi: Demirel, AP'nin başına getirilecekti.

Günlerde AP, büyük kongresi için hazırlıklar başlamıştı. Demirel, Morrison İhracat temsilciliği ve 22 Şubat sularında paşalı bularak AP'den istifa etti. İstihbarat şefi bir bir çerçevede söhret yapmıştır. Genel Müdürlüğü, çökten unutulmuştu. Asker kaçğı olsası ihtilâlin ilk günlerin bir yanık uyanırmış, sonra da unutturulmuştur. Vatandas, hattâ AP teşkilatı Demirel isminden bâhaberdî. Fakat AP Genel İdare Kurulu üyesi ve önde gelen liderinden, Demirel'in çok eski arkadaşı, Ahmet Turgut onu ikna etmeye çalışıyordu. Süleyman Demirel, «Ya kazanamazsam, o zaman olursam» divordu. Turgut ta, «Ben delegeleri tavarımlı. Bilgiç'in dezavantajları çok. Başlıgâl de kendi kendini haredi. Tekin Aksoy'un bir varlık göstereceğini zannediyorum.» şeklinde mukâbele ediyordu. Turgut, sonunda Demirel'i razı etmiş ve o gün çalışmalarla başlamıştı.

Tugay'ın görev taksiminde, işin propoşan-

sık sık Demirel'i ziyaret ediyor, onunla ilgili haberler çârtmaya çalışıyordu. Hatta bir Son Baskı muhabiri (Güneş Tecelli) «velinimetimiz Demirel» diye bir de şiir yazmış. Son Baskı'da Demirel ile ilgili o kadar sey yazılıyordu ki artık yazılacak bir sey kalmamıştı. Durumdan son derece rahatsız olan Son Baskı muhabirleri Demirel'in bulgur plâvini çok sevdiğini soğanla domates yeme bayıldılarını bile yazdırılar. Yazı İşleri Müdürü Turhan Tükel, bu alaylı satırları çârttıyor ve hem patronu, hem de arkadaşlarını idare etmeye çalışıyordu.

Birgün Son Baskı'nın 11 74 54 numaralı telefonu çaldı. Telefonu gazetenin İstihbarat şefi açtı. Karşıtaki ses Patrona aitti ve «Aman kaptan, bugün de Süleyman'dan bahsedin, koca koca yazın, manşet mi, başlık mı, başmakalem mi ne diyoruz oraya koynun (Turanlı gazetecilik ve matbaacılıkta hiç anlamaz. Burada, haberî manşette göstermek istemişti) Ama mutlaka beyanat olsun. Beyanat olsun. Demirel kazansın ki çuvalları dolurdu!» dedi. İstihbarat şefi cüresiz «peki» dedi ve Demirel'i, bu defa kendisi aradı. Demirel telefonla bir türlü bulunamıyordu. Gazete geç kalımı. İstihbarat şefi patronu aradı; kendisini bulamadığını söyledi. Turanlı Demirel'in direk telefon numarasını verdi. Daha mülahhitliği sırasında sekreteri vardı. Bir de direk özel telefonu bulunuyordu. Nihayet o numarada Demirel ile karşılaşmak mümkün oldu. Gazeteci kendisini tanıttıktan sonra demeç istedigini söyledi. Demirel «siz vabancı misiniz, yazın bîrşey, kovun» dedi. Bu konuşmadan sonra gazeteci olturdu. Demirel'in ne söyleyeceğini düşündü ve onun ağızından bir demeç yazdı. Sonra da Demirel'e bunu okudu. Demirel'in cevabı şuydu: «Gayet güzel, ben de zaten bunları söyleyecektim.»

İste bu yolda yayınlar devam edip gitti, sonunda da Demirel Genel Başkan seçildi. Bu arada delegelerle yemekler, viski partileri, gîra gidiyordu. Turanlı'nın gazetesinde AP Genel Başkanlığına kimin gelmesini istersiniz? diye anketler yapılmış ve «Herkes Demirel'in Genel Başkan olmasını istiyor» diyerek manşetler çekilmişti. Sonunda bunun semeresi görüldü ve Demirel Genel Başkan seçildiği gün, Izzettin Turanlı Süleyman'a bir ziyaret çekti.

MÜTEAHİHİTLİK NASIL YAPILIR?

Demirel'in Hükümete girdiği günlerde, Izzettin Turanlı, 400 bin liralık iş avansı almak için İller Bankasına gitti. Özel Kalemlerde bir süre bekledikten sonra Babüroğlu kendisini kabul etti. Babüroğlu eksiklerini tamamlamasını, bu şartlar altında 400 bin liralık iş avansı ödemeniyeceğini bildirdi. Daha sonra özel kalemlen Demirel'e telefon eden Turanlı, Demirel'in bulamayınca özel kalemine not yazdırdı. Kendisini aramasını söyledi. Bunu yaparken, sanki Demirel'den önce Turanlı gelyormuş gibi bazı tavırlar takınır, kendi kendine «ben zâferim, ben yapacağımı bilirim» diye söyleyen duruyordu. Bu sırada, durumdan Babüroğlu haberdar edildi. Babüroğlu Turas Şirketi'nin en büyük hissedarı Izzettin Turanlı'ya, «Burası değil Demirel, silâh zoru bile bana yapramaz» dedi. Hâlâ kendi kendine söylenen dan kanunsuz hiçbir muamele geçmez. Bu ve «ben yapacağımı bilirim» gibi bilen tavır takınan Turanlı'ya bu kez Babüroğlu: «Deralâ burayı terkedin, sizi gözüm görmezsin» diye bağırıldı. Turanlı: «Beni nasıl kovarsın?» de.

Son Baskı'nın sahibi, gazetesinin başını büyük bir sıv redeceğini söyleti. «Bu sırrı şimdilik kimse bilmiyor» diye dedi. Izzettin Turanlı, o zamanlar kendisine en yakın olan, Son Baskı'nın İstihbarat şefini Mithatpaşa'daki meşhur yazhaneye girdi. Son Baskı'nın sahibi, gazetesinin başını büyük bir sıv redeceğini söyleti. «Ben Demirel'e anlayışım oldum. Onu seçirmek için ne yapabilirim?» diye sordu. İstihbarat şefi, «Kim bu Demirel, Morrison'un mîmessili Süleyman Demirel mi?» diye sordu. Turanlı: «Evet, iyi biri ve bunun için ne yapılması gerekmeli?» yapmaya hazır olduğunu söyledi. İstihbarat şefi, Demirel'in sececeğine pek ilham vermediğini, buna rağmen patronun emri yerine getirmeye çalışacağını söyledi.

Demirel'in adaylığını koyacağım ile ilgili haber, tek sütun şeklinde Son Baskı'da yer almıştı. Birkaç gün sonra Demirel ile ilgili haberin nasıl tanzim edileceği, dağıtılmazı gerektiği konusunda konuşmalar yapıldı ve bu sırada bir başka gazete de üzerine aldı. (Bu gazeteci Z. Komşuoğlu.) Bu sırada Son Baskı'da hemen her gün Demirel ile ilgili haberler yayınlıyordu. Son Baskı muhabirleri, patronun isteği ile

sınız, ben yapacağımı bilirim» diye merdivenlerden inerken, Babüroğlu onun elinde vesika olsun diye, resmen bir yazı döşendi ve Turanlı'yi niçin kovduğunu açıkça ifade etti. Bu yazısı da elinde belge olsun diye, Turanlı'nın kredisine yolladı.

Turanlı'nın en büyük hissese sahip olduğu TURAS Şirketi şimdîye kadar İller Bankası ile 150 milyon liralık iş yapmıştır. Gercel mahkemeye intikal etmiş, mahkûmîyetle sonuçlanmış bir dava mevcut değildi. Ama TURAS Şirketi her ihalede başkanın sırtından ustalıkla tatlı kârlar sağlamaya çalışıyordu. Bunda zaman zaman muvaffak oldu. Özellikle 1960 öncesi tatlı işler yaptı. Aksaçta Babüroğlu'nun son olarak Keşan projesi yüzünden Turanlı ile anlaşmazlığı ortaya çıktı. İlk proje bir milyon 200 bin liralık idi. Turanlı bunu allem etmiş, kaleme etmiş 3 milyon 375 bin liraya çârttarmıştı. Babüroğlu yalnız Turanlı tarafından istenmemen bir Genel Müdür değil. Resit Şahin ve onun gibi düşündür bir çok müteahhit açıktı. Perisan olacaksa. Hicibî özel sektör temsilcisinde iş verdirtmeyen giz sana. Sen bir kekele dahil bulamayacak duruma düşecekse» diye haber salıydı müteahiller.

kündü. Saat 16.00 dan sonra viski masası kurulur, kadehler serefe kaldırılır ve yeni bir tatlı işin plânları kurulurdu.. Müteahhitler Babüroğlu'na bir de ithalâtı kendisi ya, irdigi için bozuluyordu. Geçen yıl özel sektörün istediği 26 milyon liralık bir ithalât, İller Bankası 16 milyon liraya yapmıştır. Bu yıl da aynı yoldan 84 milyon liralık ithalât yapıyor İller Bankası. Bundan aracılıkların kaybı, en azından 25 - 30 milyon lira idi. Bu adamların Babüroğlu'nu sevmesi mümkün değildi.

Izzettin Turanlı, Babüroğlu'u önce para ile «knaya» çâstı. Bunda muvaffak olamayınca başka yollarla başvurdu. Babüroğlu'nun peşinde kadın takılar Bunda da bir sonucu almadılar. Bu defa Babüroğlu'nu yayın yoluya tâvâlma yolunu denediler Araya, Turanlı-İller Bankası ilişkisini bilmeyen basın mensupları konuluyor, gazeteciler zaman zaman bilinçli patronlarının âleti oluyorlardı. Izzettin Turanlı İller Bankası Genel Müdürlüğe iş dâlilığı gün sahibi bulunduğu Son Baskı'nın yöneticilerine telefon ediyor, «aman bugün Babüroğlu'nu resmini koyn, röportajını yapın, ne yazarsanız yazın, fakat mutlaka yazın yıl deyin çalışkan dey'n» sek-

Turanlı ve Özdemir Gürsel: Ö. Gürsel dostluğunun çok yararlı bulan Turanlı, bir yolumu bulup ona yanaşmış ve bir yemekte ona «Ronson» marka çakmak hediyeli etmiştir. Cumhurbaşkanının oğlu ile bu toplantıda samimiyeti herleteren Turanlı, daha sonra da onu sık sık aradı...

Babüroğlu dert yanıyor; «Ne kadar işinden attığımız mühendis, memur varsa, Turanlı ve onun gibi düşününenlerin emrine giriyorlar. Bankadakinden daha çok maâş alıyorlar, lüks bir hayat yaşıyorlar.» Turanlı da «Sen bas imzayı, gerisine karisma» diyor. Sorumlu yerlerde bulunanlarla O adam işinden atıldı mı, ilk ugradığı yer, Turanlı'nın Mithatpaşa'daki meşhur binası oluyordu. Orada her meslekten adamı bulmak mümkündü.

İkinci gün gazete de Babüroğlu'nun boy boy resimleri yayınlanıyor ipa sapla gelmez şeyle yazılıyor. Turanlı da bunda başarıya ulaşlığını zannediyor ve o gün Babüroğlu'nun yanına sevinçle giriyor, sınırlı olarak çıkışıyor. Çünkü istediklerinin yapılması mümkün değil, her isteğin altında bir kanunsuzluk yatıyor. Turanlı, Eylül ayında HABER gazetesi aldı. 6 Eylül günü Haber'de «Gazetenin sahibi Izzettin Turanlı» deniliyor, altında da Babüroğlu'nun çift sütuna bir fotoğrafı konuluyor, kırk defa yazılmış bir seyler çizdiriliyor ve bu da resimle birlikte gazetede yayınlanıyor. Fakat bütün bunlar Babüroğlu'nu gildürmekten öteye gitmiyor.

Turanlı ise ilk önce kılıçlıdan başlıyor ve Müdürler, genel müdürlüler. Bakanlar bunları izliyor. Bu da yetişmeyince AP Başkanı ve Başbakan yardımcısı işin içine giriyor.

İller Bankası Genel Müdürlüğü, telefon listesine telefonlar alıyor. Nasıl olur da koalisyonun kurucularından Turan'ının işi yapılmaz? Babüroğlu baskılara boyun eğmeyordu.

Hatta mesele hükümete kadar aksediyor, AP'li Bakanlar Babüroğlu'nun değiştirilmesini kesinlikle istiyorlar, değiştirmesi düşünülen 6 genel müdür arasında o da dahil ediliyor.

Fakat kabineye gelmeden Bakanları yoklamış, İmar Bakanı İskenderoğlu, kendi Bakanlığında bir genel müdürün değiştilmesine hiç razi göstermeyeceğini bildirmiştir ve «Hele bu genel müdür Babüroğlu olursa, bu imkânsızlaşır» demiştir.

AP İller bu defa hükümette Babüroğlu'nun komünist olduğunu yaymaya başlıyor, bu da tutmayınca onuna uşrasmayı bırakıp, Etibank ve Petrol Ofisi Genel Müdürlüğü değiştirmeyi önerdi. Onu da ellerine yüzlerine bulastırdılar.

Bölükbaşı ve Demirel: Turanlı'nın aracılığıyla bir araya geldikten sonra Ankara Palas'ta verilen koktelye...

Bulgaristan İzlenimleri: 2

CANLANDIRILMIŞ
KÖYLER

Fakir Baykurt

Altımızdaki asfalt yolda, Denko'nun kullandığı «Volga» araba seksenle gidiyor. Osmanlıların çok iz bıraktığı eski Filibe, bugünkü Plovdiv'ten 15 km. uzaktaki «Kuklen», köyüne gidiyoruz. Kuklen, sebzesi ve ozan Recep Küçük'üyle tınlı. Kuklen, Sofya'ya ilk çileği götürün köy olarak da tınlıymış. Plovdiv Sancak Komitesinden tarımçı Georgiyef de biziyle geliyor. Ozan Sabahattin Bayram: «Recep Küçük Burzaz'da oturur. Kuklen'de kardeşim görürüz belki.» diyor. Ben de ha çok köy merak ediyorum. 1944'ten beri yapılan ülkelik çalışmalar, köylerin okul, yol, sağlık, mesken, kooperatifleşme, sulama, elektrik gibi bütün işlerin yoluna koymuş. Bana anıtlarını gözleme görmek istiyorum.

Plovdiv Sancak Komitesi, geleceğimizi önceden köy sovyetine bilmemiş. Biraz gecikmiş. Programı kılık uygulamak zor oluyor. Plovdiv'i gezelim dedik biraz. Üç tane tepe var bu kente. Halk arasında adları hâlâ Türkçe: Muratçık tepe. Gençlik tepe. Saat tepe... Muratçık tepeye çıktı. Bizden başka bir sürü turist, Amerikalı, Alman, Rus Tepenin etekleri, bayırıları hep ev. Doruğa yakın sokaklar, evlerin yapılışı, tam bize Anadolulun havasında. Sundurmalar sokaklara çıktı. Sokaklarda çocukların, kucakı çocuklu kadınların kırırtısı. Türk bir uluslararası fuar kuruluşuyormuş Plovdiv'te. Kiyisinden Meric geçti. Sofya'dan sonraki en büyük kent.

Muratçık tepesinde turistler, Sovyet Askeri anıtının resmini çekiyorlar durmadan. Anıta birlikte poz veriyorlar. Koçaman yüksek bir amf. Taht da bir ad takmışlar: «Alyoşa...». Baktın mı kentin dört bir yanından, uzaktan, ovalardan görünüyor. Analar sahaları çocukların erken kaldırırmak için: «Oğlum, kızım, Alyoşa'yi alıp yıkamağa götürmüşler, yerinde yok, derlermiş. Çocuklar pencerelerde fırlayıp bakarlarmış ki.» duruyor!

Bir köyün ortasından geçiyoruz. «Kuklen» burası sanıyorum. Değilmiş. Rodopların eteğinde gidiyoruz. Altımızda çanak gibi, yemyeşil bir ova yattı. Ortasından İstanbul'a giden yol. Kavaklar arasında, ince bir çizgi. Yeni tuğla evleri ve yesilliğeriyle «Kuklen», görünüyor. Hemen gidiyoruz. Köy mü, kent mi, belirsiz. Asfalt yol köye, köyden öteye, belki başka bir köye gidiyor. Çiçekler, çimenler içinde, gölgeli daha koyulaşmamış sırın bir park. Bir gazino. Birtakım yüksekte, yapılar. Kültürevi, köy sovyeti, köy iktisadiyatı okulu, ötede ikinci okul, yeni yapılmakta olan ana okulu.. Ana caddeden bir yanında camlı, gerçekve fotoğraflar, fotoğraflar iki ağacın arasında bir çerçeveye. İki yüzü camlı; camlarda fotoğraflar. Kadın da var, erkek de var. Emek kahramanırysız bünler Adları ve çalışma alanları yazılı: Bağışılıktır. Tütünde, sebze ve meyvada.. Türk de var. Bulgar da var. Dimitrov anayasası 1944'ten sonra ulusun öğrenciler arasındaki ayrıcalıkları kaldırılmış. 5600 nüfuslu Kuklen'in yüzde 35' Türk. Üstü Bulgar. Az oranda başkaları da var.

Köy sovyet başkanı, flyeleri, kooperatif yöneticileri, öğretmenler, Türk, Bulgar karışık bizi bekliyorlar. Kültürevinin önünde bulutuk Tokalaştı. Sovyet Başkanı Yanko Şerif, Enver Şabanof, Recep Haşimof, Selman Balabancı, Burhan Kırallı, Muhsin Raşidof, Mehmet Seymen, Fikri Marabaci, Ahmet Kalfa, Şaban Eminof, Mehmet Pandur...

Plovdiv'deki Kuklen arasında 40 dakikada bir otobüs işliyor. Bin git, bin gel. Burahlar otobüse

«reis» diyorlar. «Reis'e binmeye ilgili fıkralar anlatıyorlar.

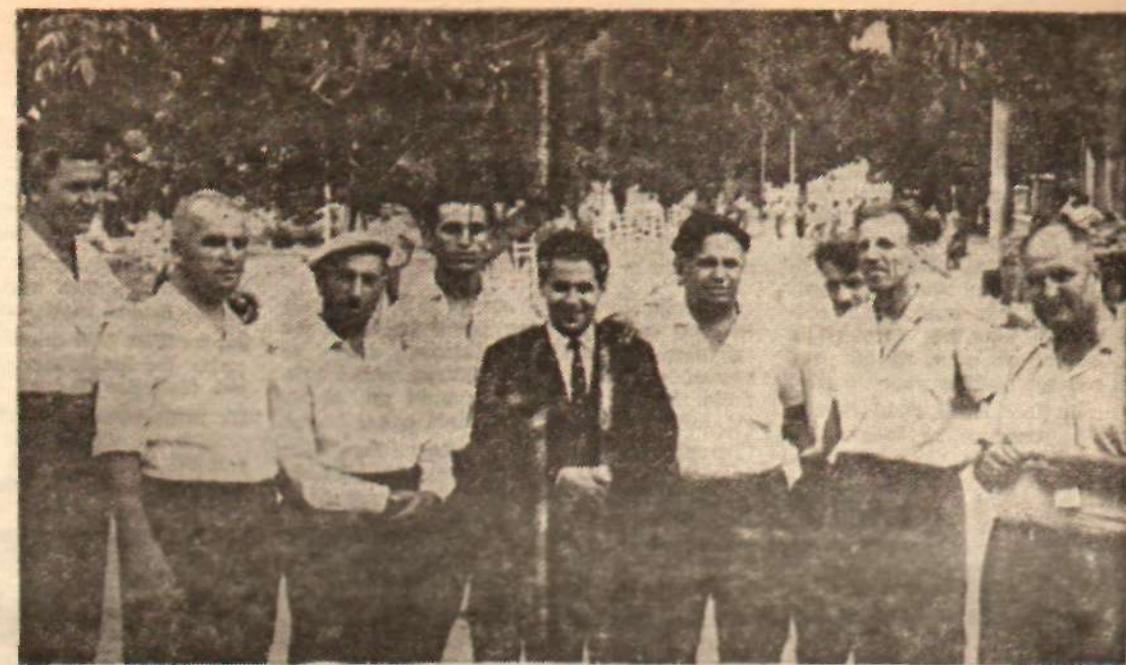
Dolaşım biraz diyorum. Soğaklar tuğla, harç... «Çok kuruculuk var.» diyorlar. Kuruculuk sözünü hep duyuyorum. «İmar, anımlansın geliyor. Bir köyden söz açıla. «Orda kuruculuk iyidir, yavaşır.» diyorlar. Kuruculuğu yüzde yüz tamamılanmış köyler var. Kuklen'in bir yukarı mahallesi, olduğu gibi duruyor. Aşağılarda da eski evler var. Ama genel olarak köyün yüzü değişmiş, kentlerden farklı kalmamış. Kadınlar evlerde ekmek etmiyor. Firurlarda pişiyor. Büyücek bir firunun öfnesi, de kadınları kuyruk olmuş, ekmeğin alıarcılar gördük.

Köyün kültürrevine gidiyoruz. Büyüük, güzel bir yapı. Slav alfabetini sökmek zor. 23 temmuz 1942'de faşistlerin kurusuna dizdiği sosyal ozan Nikola Vaptarov'un adını vermişler. Salonda büstü var. Mervevleri çıkarken bir de yağlıboya portresi... Rısa dağına giderken bir köy gösterdiler. Vaptarov o köydeki fabrika, da içiydim. Kurusun dizilirken, «Kimseñin merhametini istemiyorum, kimseden korkmuyorum, yaptıklarımdan, söylemeklerimden pişman değilim!» demis. «Yurdumun kurtuluşu yaklaştı» diye de bir gılır yazmış son olarak. Kültürevinin geniş, beş altı yüz kolaklı bir salonu var. Temsiller, film gösterileri, toplantılar, kültür çalışmalar, burda yapılmıyor. Bir kitaplık, kitaplarda bir memur hanım. Raflarda çok kitabı var. Okunmuş, eskimış kitaplar. Yeni gelmiş, henüz fırsatımsız kitaplar. Renk renk, boy boy, cittili. Memur hanımı tanıttıktan sonra, benim kitapları aramasını söyleyip Bulgarca. «İrazeanın Dırılığı»nı bulup getiriyor. Geçen yıl basılmış. Ötekiler okurların elindeymiş. Sabahattin Bayram'ın kitaplarını da bulundurdular. İşki, bakımlı, temiz bir kitaplık. Arama fisileri dolaplarda, yazar ve kitap adlarını göre. Ayrıca bir de okuma odası var. Orada gazeteler dergiler.. Memur hanım uzun uzun açıklamalar yapıyor.

Öğretmen Recep Haşimof, «Okulu da görevim,» diyor. İlk -orta bir arada, sekiz sınıf. Öğretmen sayısı 36. Sınıflar 30 kişilik. Onarın ve yağlıboya yapılmış, orta bir hoş kokuyor. Duvarlarda astı araçları toplamlar. Fizik kimya araçları da dolaplarda. Bodrum katları düzenleyip işlik yapmışlar. Kızlar bıktı dikkat, yemez; oğlanlar marangozluğunu öğreniyor. Recep Haşimof, «Onarım dolayısıyla öğrenciler dolapları kaldırıktı, anahtar yok, göremeyeceğiz.» diyor. «Düzenler dediği, araçlar. Duvarda Bulgarca bir yazı: «Gün gelecek, makine kölemez olacak!» Enver Şabanof: «Geldi be, geldi!» diyor. «Daha geleceği mi var?»

Aynı avlu içinde bir de ana okulu. Pembe önükü bebeler kumba eyni yapıyor. Başlarında bayan öğretmenler. İçerde yatakları, oyuncakları. Ufacık ufacık karyoları dizmişler. «Eh, bir köy işin bundan iyisi can sağlığı!» diyorum tarımçı Georgiyef. Recep Haşimof, «İhtiyaçımızı karşılamıyor,» diyor; «çatıştı bitmiş, kapı pencere testi takılmakta olan iki kathı büyicek bir yapıyı gösteriyor. «Yenisi yapılıyor, ekim ayında hizmete girecek.» Kaç çocuk alacağı, kaç mali olacağı, öğretmen sayısı hakkında açıklama yapıyor. Recep Haşimof 90 leva alıyor. «Adaya öğretmen aylıkları 16 yıldan sonra donuyor, ne ise o oluyor. Muhtar durumundaki Sovyet başkanı Yanko Şerif de 110 leva alıyor. Bir leva 7 lira bizim paraya.

Köyün tarım mühendisi Fikri Marabaci, «köy iktisadiyatı okulundan söz açıyor. 150 öğrencisi

Fakir Baykurt, Kuklen köyü yöneticilerinden bazıları

varmış. Çevre köylerden de öğrenci geliyor. Kız erkek karışık okuyormuş. Ortaokuldan öğrencileri giriymüş. İki yıl süreliydi. Traktör sürücüsü, bağıcı, meyvacı; terzi, aşçı yetiştiyor.

«Birkac da ev görelim,» diyorlar. Önce Recep Haşimof'un evine gidiyoruz. İki kat, tuğla kiremit, kireç badana. Suyu, elektriği,等等, küçük bir bahçesi. Recep beyni oğlu Sınav, ilse öğretmeni. Gelini Kalbiye, ebe. Sarap çakırıyo, birer bardak alıyor. Sonra Memduh Dereligin eve gidiyoruz. Recep Hasan Kircalı gilin eve gidiyoruz. Hepsi yeni yapılmış, itkişer kath evler. İlerlerin döşemesi, dolabi, gardrobu, karyolası tek mil. Yerlerde Türk kılımlarını andıran güzel Bulgar kılımları, halılar.. Recep Hasan'ın oğlu Burhan evi. Küçük çocukların var. Recep usta kooperatifte çalışmamış. Özel olarak ayakkabıçılık yapıyor. 100-120 leva kazanıyor. Vergi ödemiyor. Kooperatifte girse 80-90 leva kazanıyor, ama vergi varmezmiş. Ve kooperatifte günde 8 saatten fazla çalışmaz, kendi işinde günde doğmasından, batmasına kadar çalışıyor. Recep usta, benim pabuçlara bir çift burun derimi çaktı. «Anımlık, olárek.

Kuklen'de iki kooperatif var. Tarım kooperatif, ticaret kooperatif. Köylülerin tamamı tarım kooperatifine girmiştir. Tüm topaklar kooperatifin, kooperatifde, devletin değil, köyün özel mülk, evlerle, evlerin öndeği bahçeler, bir inek, bir dana, bir kaşkum hayvanı.. Köyün ortak rıza olan tarlalarla, bahçelerde köylüler birey işi olarak çalışıyor. Bir yılda kasap emek günü yapıştırısa ona göre parasını alıyor.

Kuklen'in işlenen toprak genişliği 12.000 dönüm. 3.500 dönüm de bağları var. 1970'te bağ genişliği 7.000 dönüm olacak. Köyün 35 traktörü, 15 kamyonu var. Üç tane bisiklet. Ve su çekme makineleri. Akşam olmadan bloklara gidelim diye çok çırpındım. Ama gürlecek geylerin hepsi birbirinden çekici. Tarlalarına giden yollar dolmuş. «Henüz asfaltlayamadık,» diyorlar. Gezim sırasında başka köylerde asfalt tari yolları gördüm. Geniş geniş baglar, tüttün, domates, soğan tarlaları; şeftali, kiraz bahçeleri. Çanak gibi bir ova. Ovanın ortasında beş tane artezen. Beş de bir yerde. Altı yedi pompa çalışıyor. Bir pompa saniyede 500 litre su atıyor. Bu sular bir buçuk metre derindeki geniş borularla iki kademede, ta köyün yakınındaki banyolarla gönderiliyor. Oradan aşağılara. Boruların ucundaki fisikeler firfir dönlüyor. Sanki yağmur yağıyor. Tipki yağmur sularında duyan o tatlı toprak kokusu ortaklıktır. «Eski buralar çoraktı. Bir dönüm yerden 40 kilo buğdayı zor alırdık. Toprak eziyir eziyir yanar. Bir damla yağmur düşmezdi. Üç ay oluyor, bu yıl da düşmedi, ama durumu güzelyorsun...» diyorlar. Artezyenleri açan, pompaları kuran, boruları döşeyen hep Bulgar mühendisleri, Bulgar teknisyenler. Şimdi de iki köylü işlettir: Biri bekçi, biri teknisyen. Güzel, şirin bir yapıda yatıp kalkıyorlar. Bekçi Alekso, çiçege, çimene belemiş oralarını. Kopardi koparı verdi bize: «Gelip giden insanlar için yetistiştik bunları!» diyor.

Bağ blokunu yanında bir fabrika yükseliyor. Büyük bir fabrika. Devlet, fabrikadan yerine kırıkkı, para ve başka yerden top-

herkes. Genel olarak günlük çalışma süresi 8 saat. Yılınız hasat mevsiminde 10 saat çalışıyo. Sekiz saat çalış, on saat çalış. Kooperatif üyeleri bir günde bir den fazla emek günü yapabiliyorlar. Görüre alman işin «dört» emek gününde bitirileceği yoneticilerce saptandı diyeлим, fiye bu nu üç günde bitirirse, bir emek günü fazla kşanmış oluyor. Karı koca çalışıp yılda 1200 emek günü yapanlar var. Aslında gelirler bireysel hesaplanıyor. Herkes çalıştığı için az kazanıyor da var. Bir evden üç kişi çalışıyo. Üç, beş kişi çalışıyo. Çalısan nüfusu az olanlar biraz szanıyor. Güzel evleri yapıp dikenlerin hepsi üç dört çalışamı ola aleler. Ama genel olarak köylülerin kazancı işçii ve memurlarından az değil. Bankada parası olan köylüler çok.

Çağdaş tarımın; derin sürme, sulama, gübreleme, cins tobum kullanma, hasaratsı savaş, pazarlama gibi konuları çözülmüş olarak açık seçik görünyordu. Kuklen'de. Kuklen, çok gelişmiş bir dikenin köyüdü. Bu durum Kuklen'in her kösesinden belli oluyor.

Geç vakıt dönüp geldik köye. Plovdiv'liler Georgiyef kente dönmek ister diyoruk, o da bize uydu, akşam yemeği için Kuklen'de kaldık. Köyün yenen, içilen gazozuna gitti. İki üç massa birleştirildik. Bayılı bayanlı oturan çiftler gevredre. «Ovaya bakan bir terastayız. Karşımızda fabrikanın işçileri. İstanbul-Sofya yolunda taşıtlar. Gazinonun cazi Bulgarea, Türkçe halk türkleri vuruyor. Plovdiv'den gelme bir kız, insanların sklini köylüler getirecek kadar suh, söylüyor, kiprdıyor. Kofteler, mastika, şarap, bir şileler... «Nazdrav!... Şeref!... Çek be, çek, bir daha çek!.. Recep Haşimof, «Çek, fon var nasıl olsa, karşılaşma fonsu var.» diyor, güllüyoruz. Az sonra kafalar yolu buluyor. Muhsin mi, Enver mi, biri: «Zeki, ah Zeki!» diye bağıryor. «Ne olmuş Zeki'ye, kim bu Zeki?» diye soruyorum. «Zeki Müren,» diyorlar. «Olaydı şimdi, cekyedir bir şark!... Sık sık İstanbul'u sesliyoruz, Zeki güzel söylüyor...» diyorlar.

Gece yarısı kalkıp Plovdiv'e yoldaş Denko içmedi. Yine aynı hızla sürüyor Volgayı. Ayrlıken Yanko Şerif, «Gelecek yıl sana bir yer ayıralım, gel konuğumuz ol, otur romanı, kitabını yaz,» diyor. Adını adresini, defterine not ediyor kendi eliyle.

Ele alacağım ikinci köy, Türkiye'de Konya Estitülerinin yaratıcısı ve yapisı İsmail Hakkı Tonguç'un doğduğu köy. Yüzde 3 kültürü, yüzde 2 dükünlere. Karsılamaya, kamusal kuruculuğa, gezelere yüzdeker. Bütün bunalı kesip biçen kooperatif yönetimini kurulmuş ve köy sovyeti. Bunlar aynı zamanda topraklarının bağ, tütün, misir, sebze bloklarına bölünmesini, alım satımıları karaşlaştırmayı.

Kuklen'in işlenen toprak genişliği 12.000 dönüm. 3.500 dönüm de bağları var. 1970'te bağ genişliği 7.000 dönüm olacak. Köyün 35 traktörü, 15 kamyonu var. Üç tane bisiklet. Ve su çekme makineleri. Akşam olmadan bloklara gidelim diye çok çırpındım. Ama gürlecek geylerin hepsi birbirinden çekici. Tarlalarına giden yollar dolmuş. «Henüz asfaltlayamadık,» diyorlar. Gezim sırasında başka köylerde asfalt tari yolları gördüm. Geniş geniş baglar, tüttün, domates, soğan tarlaları; şeftali, kiraz bahçeleri. Çanak gibi bir ova. Ovanın ortasında beş tane artezen. Beş de bir yerde. Altı yedi pompa çalışıyor. Bir pompa saniyede 500 litre su atıyor. Bu sular bir buçuk metre derindeki geniş borularla iki kademede, ta köyün yakınındaki banyolarla gönderiliyor. Oradan aşağılara. Boruların ucundaki fisikeler firfir dönlüyor. Sanki yağmur yağıyor. Tipki yağmur sularında duyan o tatlı toprak kokusu ortaklıktır. «Eski buralar çoraktı. Bir dönüm yerden 40 kilo buğdayı zor alırdık. Toprak eziyir eziyir yanar. Bir damla yağmur düşmezdi. Üç ay oluyor, bu yıl da düşmedi, ama durumu güzelyorsun...» diyorlar. Artezyenleri açan, pompaları kuran, boruları döşeyen hep Bulgar mühendisleri, Bulgar teknisyenler. Şimdi de iki köylü işlettir: Biri bekçi, biri teknisyen. Güzel, şirin bir yapıda yatıp kalkıyorlar. Bekçi Alekso, çiçege, çimene belemiş oralarını. Kopardi koparı verdi bize: «Gelip giden insanlar için yetistiştik bunları!» diyor.

Bağ blokunu yanında bir fabrika yükseliyor. Büyük bir fabrika. Devlet, fabrikadan yerine kırıkkı, para ve başka yerden top-

Plovdiv'deki «Alyoşa» anıtı

lar ep Tatardı. İdirizin evin yerini bilirim. Ama epsi kayboldu. Yerine yenileri yapıldı...

Simdi Tatarımsıca'nın nüfusu 1215, ev sayısı 294. Evlerin tamamını tuğladan. Öneri bahçeli, Çiçeklik. Kuzeyden güneşe düzgün bir ana yol. Yanlara doğru da düzgün sokaklar açılıyor. Bu oylanlar hep 1950'den sonra olmuş. Kuruculuk işleri hızla gidiyor. Yolları asfaltlayan, kaldırımları döşeyen işçiler görüyorum orada. Orta yerde 15 odalı Ticaret Kooperatifi, 30 odalı Tarım Kooperatifi. Bunlar ikişer katlı. Yeni yapılan başka büyük yapılar da var. Burda da sokaklar emek kahramanlarının fotoğraflarıyla dolu. Bunlar ödüll olarak «yeni dünya»yı dolasmineşler. Kooperatifin «reisini» «pinip» gitmişler, «pinip» gelmişler. Yugoslavya, Çekoslovakya, Macaristan, Rusya...

Köye 1950'de elektrik gelmiş. Postanesi var. Günde ortalama 220 kadar gazete dergi dağıtılmıyor. Sağlık hizmetleri tam: Bir sağlıkçı, bir cankurtaran, bir doktor, bir ebe, bir dişçi. Doğum-evi, sağlıkiveden ayrı ilâc doktor, hastane parasız. Karmı gurudan doktora koşuyor, beş kuruş para derdi yok! Bir yeni kumas mağazası, bakkal, lokanta, pastanesi de var. Köyün içinde, dışında çeşmeler. Bir de yapma gülü var: Bir derenin öndüne kumüşler, pırıl pırıl sulu küçük bir gül olmuş, ama epeye geniş. Çevresi bağ bahçe. Belki manda, bir keşke da giriyor. Çok kaz var köyde.

Köy okulu 8 sınıfı, 12 öğretmen. Öğretmenlerin çoğu yerli. Ana okulunu da yaz günü çalışır gördüm. Bir kız öğretmen, elinde kitabı, bahçede oynayan bebeleler görkuluyordu. Okul yapısı epeye eski. 1966'da 12 dersaneli; salonu, işliği, kitaplığı, mutfağı tam yeni bir okul yapılışacak. Plâna koymusular. Yeni okul öğrencilere parasız kahvaltı verecek. Silistre'deki öğrenci sayısı 20-25. Köyden 34 kişi lise bitirmiş. On iki kişi de yüksek öğrenim görmiş. Dişçi, doktor, ekonomist, tarım mühendisi, subay ve eğitken emşinler.

Tatarımsıca Tarım kooperatifi 1950'de, 31 ailenin katılımıyla kurulmuş. Simdi kooperatifte düşündük tek alle yok. 14.200 dönüm işlenen toprakları var, 1.000 dönüm kadar da meraları. Buğday, arpa, mısır, pınarçık, ayçiçeği, tütün, fasulye ekiliyorlar. Buğdayın döndüm hafızası verimi 320 kg'lu yüksük bir verimdir. Silistre Sancak Tarım Planındaki hedef 300 olarak sustanıyor. Otelek hedef 200, lama yeti turizmi. Sulama işi, Tuna'dan bilişecik kanalları 1972'de tamamlanacak; nezihalar bugün, hasatları sonra anasını yakıp derince bir sürüyorlar toprakları. Toprak yanın yağmurları emip yutuyor. Sulama yok ama, çağdaş tarımın öteki faktörleri tam. Dönüm başına 320 kg'nuğday böyle eide ediliyor. Bu çiftçiler emek birincisi seçiliş ödülleri alıyorlar.

Tatarımsıca, dört komşu köye, «Birleşik Kooperatif» adı. Birleşik kooperatifin bütün toprakı 43.000 dönüm. Sekiz aña dokuz güçlü traktörleri, 18 de kombinleri var. 360 dönüm sebzeler bahçesinden geçen yıl 104.680 levaya gelir. Nesanianurken, 109.450 leva yapmışlar. Hemen bütün işler makineleşmiştir. İnek sağından koyun kırkınlına kadar...

Gelir yüksektir. Hayvancılık işlerinde çansan Dimitir Jelizkov, eşiley birlikte bir yılda 1.730 leva yapmış. Kir işlerinde çansan Enço Yordanov da eşiley birlikte 2.265 levaya çıkmış. Levanın ve dura oldugunu söylememistim. Öğretmenin 90. Sovyet başkanının 110 leva alındığını da hesaba katmak suretiyle köyü geürünün çok, çok yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Ne oluyor bu paralar? Eve, puryaya, dite başa boğaza harcanıyor. Kalan bankaya. Burada köylüler bankaya borçlu değil. hepsi bankadan alacak. Silistre Sancak Komitesi Birinci Sekreteri (Valli durumundaki) Ali Rafi'nin getirttiği sayıları baktım: Silistre'

de, bankada birikmiş para 26.000.000 leva. Bunun 18.000.000 levası sanesğa bağlı köylülerin. Herkesin merakı özel otomobil. Bugün sadece öteki ülkelere az sayıda otomobil getiriliyorlar. Silistre'ye yazılacaksm. İki üç yıl bekliye, eksişin, bularsan bir otomobil alacaksm. 1967'de Bulgar otomobilleri çıkacakmış piyasaya. O zaman bu mersıkları doya doya gidereceksiz. Simdi bisiklet, motosiklet bol. Tatarımsıca'da 203 bisiklet ve 39 özel motosiklet var. Silistre ve Rusçuk'a sefer yapan İki de «reis...». Ali Rafi diyor ki, «Köylülerin özel araba meraklı o kadar yüksek ki, yarın bin araba getirsek, aksama biter, hepsi satılır», fakine merak, televizyon. Bunlar televizyonu diyorlar. Birçok köylere girmis bile. Radyo, karyola, dolap, gardrop, masa, koltuk sehpası.. Bunları saymak gerekniz. Kooperatif. Sovyet, sağlıkive gibi önemli yerlerde telefon «Dulova'da evlerde biele var!» diyor Ali Rafi.

Dileva'da Ali Hoca'nın evin merdivenlerine oturup dere tepe konustuk biraz. Beton merdivenle, re gölge düşündürde İki kafı tufta kiremit, grin bir evde Dört yani beton «tratuvar»la çevrilmiş. Tratuvarın günden yanna erik sermislerdi. Önünde üç evlik kadar bir bahçesi vardı. Bahçe mozayik gibi işlenmiş. Her sebzeden vardı içinde azar azar. Ali Hoca inegi danayı satmış. «Aaa, daam, kim bakaeski!» diyor. Bir kecisi, iki koyunu, iki kuzu...

Oğlu Lâtit Ali Sofya radyosunda redaktörümüz. Ozanlığı da var Lâtit'in. Tanışık kendisiyle. Bir anolojideki şiirlerini de okundum. «Gelinimiz biraz hasta,» diyor Lâtit'in anası. «Şimdi dinlendeme.» Gülmân Serif diley bir torunları var, ilkokul üçe geçmiş. Benim deftere adını yazdı. Bir de evin içini gezelim dedik, kalktık. Üst kat «gençlerin.» Dayalı, döşeli. Ali Hoca «Bizim tünek assâda,» diyor Temiz pak iki oda. Mâsinâga, karyola radyo; radyonun üstünde Zeki Müren'in bir resmi.

Aksam gazetesindeki bir gazino reklâmından kesmişler. «Zeki'nin plâkları da var,» diyor Lâtit'in anası. Duvarda bir elektrik düğmesi. Basyortum düşmeye, ihtiyarlarım tüneği aydınlanıyor. Bu Dileva külçük bir köy Eski adı Kemalkey. Coğunkul Türk Camisi, minaresi tam Elektrik ışığı saksa gibi geliyor nana. Bunlar gösteris köyleri değildir Ali Rafi. «Silistre'de elektriksiz köylümüz yok,» diyor. 122 köyden 24'ünün çağdaş anlamda içme suyu yokmuş, o da

Kuklen köyünün «Kültür Evi»

1966'da tamamlanacakmış.

Ev gezerken postacı Osman geldi, tokatlıktı. Az sonra adalarını söylediler, Osman bir şaşkırdı: «Yılanların oğu-nü yeni okudum, simdi de «Efkâr Tepesi'ni aldum,» diyor. Kitaplarını okuyup sevdigi Türk yazarlarını saydı, şaşkırdı. Birlikte bir grup resmi çekti. Renkliydi, yazıya koyma olanağı bulamıyorum.

Kalkıp Emirler köyünden geçerek Pitrak «Baştına yaşıttı.» Emirler köyü de minareli. Evler eski. Yollar tor toprak Ali Rafi. Yıkkı, baktum, gülük: «Demeyin ki beni hep düzgün yollarda gedirdiler, bizim böyle köylerimiz de var. Saklımadan gösteriyoruz, dedi. «İyi ama sebep ne? Niçin böyle kaldılar? Göz ardı oldukları, işin mi? Din mi engel oldu?» Söylüyor, hep gülüyor Pitrakının okulu daha yeni yapılmıyor. Yeni ev sayısı tek tük. Birkaç genç kooperatif yöneticisiyle tokalaşıp, bir yumurtacılık sakalası gegriliyor. Pitrakının ormanında ikinde kahvaltı yapacağı Battaniye'leri serdiler Muhsin, hünerli eliyle, biber domates, bir kır soğanı kurdu hemen. Motosikletli

iki genç gelip sofraya katıldı. Gençler şarkı söyleyiyorlar. Ta gün batana kadar uzatıyor sofrayı. Karanlık çökerken Dulovalya'ya doğru ayrıyoruz.

Ali Rafi'yle yan yanız arabadan: «Bu köyler küçük köyler?» Biz bunları birleştirerek istedik. Yeni ev yapmayı dedik. Okul, yol gibi işleri ele almadık. Köyleri yıkıma geldiğimiz zaman bir tepki, bir direnmel. Kooperatifte girerken kuzu gibiydiler. Bu işe gelince, kedi gibi, kartal gibi yürüdü oldular. Sofya'ya teller, temsiller. Ortak gelirden bu iş için ödenen ayırdılar. Tanı yedi yıl uğraştı. Yedi yılın sonunda yenildik. Şimdi okul yapıyoruz. Yeni işini gelecek yıl ele alıyoruz. Bir yılda biter. Makinemiz, makinimiz çok. Ev yapımına da izin verdik. Türk olsun, Bulgar olsun, köylüler eski yerlerini bırakmak istemiyorlar. Buna yaparım diyen ezbere konuşuyordur. İşte biz yapmadık. Sözde bizim yönetim çok skidir...»

Bulgaristan köyleri canlanmış. Türkler yeni bir destanın kahramanları gibi, kendilerine gü-

venil, cesur yaşamaktadırlar. Birine bir soru sorsan, sayıları, örneklere, geniş bir manzıla karışık vermektedir. Yüzleri dolgun, fist başları düzgündür. Yalmayan, başı kabak, yaşıma dudak, yaka paça kirli, saç sakal uzamış köyli yok. Anzıarda koynu güvenen gözlerin bile bir gülüşlü var. Bir gün Silistre'de, büyükçe bir lokantada yemek yiyorduk. Yüzümüz dört kişi gelip oturdu. Bir kız vardı, 18-20 yaşlarında. Silistre'de çalışıyordu. Ötekilerin köyü olduğu duruslarından belli idi. Ali Rafi'yle el sıkıştılar. Golbina köyündenmiş bunlar. Erkeğin diş agrısından küçük bir ameliyat için kalkıp hastaneye gitti. İlk yoksunluğunda gitti. Az sonra kooperatiften ve şirinden konuşmaya başladılar Türkçe. Ali Rafi, karşısından karşıya sordu: «Nasıltınız, orası kurtardınız mı kalan (gayri)?» Diş ağrıyı köyü: «Var ta'a! Bir kek var,» diye karşılık verdi. Bir vali, bir köylüyü.

Ali Rafi'yi ayrıca anlatasım.

Gelecek Sayı:

«Silikstre Dolayları»

PARANIZA BOL FAİZİ,

ZENGİN İKRAMIYELERİ

ve

MUAMELELERİNİZDE AZAMÎ KOLAYLIĞI,

SAGLIYAN YEGANE BANKA;

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI

(Baskın: 167) — A — 11028

Halkçılık açısından dil devrimi: I

«Dil Dilenciliği» Çağı

Cevdet Kudret

Bu yıl 12 temmuzda Türk Dillik Cemiyetinin (Türk Dil Kurumu'nun) kuruluşunun, 26 eylülde de Dil Bayramı'nın, dolayısıyla Dil Devrimi'nin 33. yıldönümü andık.

Yeni Türk devletini, duş siyasette «bağımsızlık», iç siyasette «halkçılık» temelleri üzerine kurulan Atatürk, dil devrimini de bu temel üzerine oturtmuştur.

Atatürk, «dilde bağımsızlık», gögüsünü, devrimden daha iki yıl önce söyle açıklamıştı:

Ülkemizi, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dillerini de yabancı diller boyundurduğundan kurtarmalıdır. (1930)

Türk ulusu, uzun tarihinde, dil bakımından iki büyük salgın (İstilâ) görmüştür. Bu salgınların birincisi doğudan, ikincisi batıdan gelmiştir.

Bin yıldan beri sürüp gelen birinci salgın, Türk'lerin İslâm uygarlığı çevresine girmesiyle başlar. Bu dönemde, Arap ve Fars dillerinin sözcük ve kuralları, medreseden yetişme aydınlarının aracılığıyla, Türkçeye dolusmağa başlıyor, böylece, üç dilden (Arapça-dan, Farsçadan ve Türkçeden) birleşik olan ve yalnız okuryazarlar arasında kullanılan özel bir dil doğmuştur.

Bu dönemde Türkçe kaba ve yetersiz görülmüyor, onunla shenkilli pır yazımıyağı İleriye sürülmüyor; hele ilk zamanlarda şairlerimiz doğrudan doğruya Farsça ile yazıyor; Aşık Paşa'nın dediği gibi, «Türk diline kimse bakmıyor, Türk'lere asia gönüllü akınıyor». Daha sonraları bazı devletleri gelenlerinin ve halkın istegi ne uyularak Türkçe eserler yazılmaya başlığı zaman da, yabancı dillerin sözcük ve kuralları, Türkçenin anlatım yetersizliğini (İ) gidermek ve sırın ahengini sağlamak için, dile araci olarak sokuşmaya başlanmıştır. Bu konuda, kimi şairlerin söylekileri dikkate değer:

*Bunca bexti düzunceye kadar
yar, tenim utancın eridi. (Mesut)*

bin Ahmet, XIV. yüzyıl)

Bu Türk dili çok kaba bir dilidir, yazarlar bu dilden utanç duyarlar. (Sarı Kemal, XV yy.)

Türkçe sözcüklerinince şıllar söylemek çok zordur. (Fuzuli XVI yy.)

Yabancı bir uygarlığın çevresine girince, böylesine bir aşağılık duygusuna kapılmışımız, Türkçede karşılığı bulumayan kavramları anlatan *namaz, hac, zekât* v.b. gibi sözcüklerin yanı sıra, Türkçede karşılığı bulunan kavramları için de yabancı sözcük almamızda yol açmış, sırasına göre her ikisini de bir arada kullanmış, hatta kimin kavramlarını Türkçelerini bubsütün atıp yerlerine doğrudan doğruya Arapça ya da Farsçalarını almıştır. Eldeki belgelere göre, Uygur Türk'lerinin (IX-XIII. yy.) dilinde söyle söylekler varmış:

Olut, giütçü, etöz, aşlik, istem-sezik.

Bunları beğenmemişi olacağım, hepsi atıp yerlerine su söylekleri almıştır:

Katt (katil), kaatil, vücut, matbah (muffak), arzu, şüphe.

XII. yüzyılda yazılmış bir sözlükte söyle söylekler görüyorum:

Etçi (kassâb, kasap), gözdemci (easus), yıldızçı (münecib), kışkaç (kelbetan, kerpeten), gözgüç (ayine, ayna) v.b.

XIV. yüzyılda yazılmış bir kitaptan, Kuman (Kipçak, Altınlı) Türk'leri arasında su söyleklerin kullanıldığı öğreniyoruz:

Giyit (elbise), sahîk (ticaret), taşnik (gahit), yargı (hüküm), yargıç (hâkim), dîlimâc (tercûman), özdelen (asılı) v.b.

Göriliyor ki, Türkçenin yetersizliğini İleriye sürener, onun kendileri yoksullaştırmışlardır, sonra da bundan yakınlaşmak için söyleklerini kullanmışlardır.

Eğer de su var: Türkçe'ye giren yabancılardan söylek tek başına gelmemip kendi alesini de birlikte getirmiştir. Diyelim İlm (ilm) söyleğünü alındı, bununla birlikte

ulüm, alım, ılemâ, müallim, malum, İlâm, İlâm, tallim, tallimat, tallimat-nâme v.b. de girmiştir. Bu demektir ki, giren bir tek sözcük Türkçeden yalnız bir sözcüğün atılmasını değil; ailesini birlikte getirdiği için, bir çok sözcüğün atılmasını sağlamıştır. Sonra, bu yabancı sözcükler cümle içinde birtakım ekler, bağlaçlar, tamamlayıcılar birbirlerine bağlanmış; bu tutum gidide söyle söyle bir sınıra ulaşmış ki, Türkçeye yazılan şeyle Arapça ve Farsça bilmeden anlaşılır olmuş.

İslâm uygarlığını çağının en büyük şairlerinden sayılan Baki'nın en ünlu bir şiri (Kanuni ağızı) söyleşebilir:

*Ey pây bend-i dâm-geh-i kaydi-nâm ü neng
Tâ key hevâyi meşgalei dehri
bî direng*

Osmanlı toplumunun en ünlü nesircisi Nergis'i de, «düşündükçe...» sözü üzerine şunları söylemiştir:

Dest i endîse, heyzüm-pâre-i mülahaza ile fahrik-i âteş-dân; efkâr effikçe...

Türkçenin gördüğü ikinci salgın, Türk toplumunun XIX. yüzyıl ortalarında Batı uygarlığı çevresine girmesiyle başlar. Bu dönemde de aynı aşağılık duygusundan doğma şını tutum yine surmüştür. Bu sefer de Frenk sözcüklerini Türkçeye söyleklerden üstün götüp onları almakla başladık.

Sözelimi, gerdanlık, başörtüsü, yelek v.b. söyleklerin yerine kolye, eşarp, jile v.b. gibi söylekler kullanılmış oldu. Ne güzel renk adımlar vardı: devetfüyü, kûrenğı, fesrengi, kavuncı, yavruları, visneçürü, camgöbeği, kestane, güvez v.b.. Bu güzelim adlar elden gidiyor, onların yerine sıklamış, gri blö, bordo, măren, oliv v.b. giriyor.

Yalnız Türkçe söylekleri atmakla yetinmedi, Arap ve Fars dillerinden aldığımız söylekleri de bu sefer Frenkçe'ye değiştirdik: hekim yerine doktor, cerrah yerine operatör, baytar yerine veteriner, müderris yerine profesör, kâtip yerine sekreter, hizmet yerine servis, firka yerine parti, şehadetname yerine diploma v.b. demege başladık. Birinci Dünya Savagında vesika ile ekmek alındı, ikinci Dünya Savagında karne ile ekmeğ alındı.

İşbu kaderde da kaimadı, dâha önce girmiş Frenkçe söylekleri dahi değiştirdip yerine başka frenkçe söylekler aldı: müzik yerine müzik, lokanta yerine restoran, acenta yerine ajans, panayır yerine fuar diyoruz artık. Eskiden Abdülhak Hâmit, «lokanta, hârçılığı olaraq, Arapçadan dâr-ül-tââm (yemek evi) söyleğünü kurmuş ve bir şirinde Birleşip dâr-ül-tââm atm ederdik dâlmâ» demişti. Dâlmâze daha sonra lokanta girmiş simdi onu da beğenmemip restoran'ı almış; bu arasında, halkın kendisi içm aşevi söyleğünü kurmuş. Dikkat edilirse, Türkçe aşevi, en aşağı, en ucuz yemek evleri için kullanılmaktadır. Lokanta söyleğü yavaş yavaş halkın arasında da yayılmaya başlayınca, yüksek tabaka kendisi için daha başka bir söz aramış, restoran'ı bulmuş. Aşevi halkın, lokanta orta sınıfın, restoran yüksek sınıfın yemek yeridir. Böylece, kendimiz halkın uzaklığına dâlmâz de Türkçeden uzaklaşmaktadır. Frenkçeyi aldıktan, çok incedigimizi savuyoruz. Söz gelimi, halkın ayakyolu'na ve aptesane'ye orta tabaka helâya, biz okumuslarsa tuvalete gideriz; son zamanlarda bir de W.C. çıktı, arasına o-rayra da gidiyoruz..

Bunun etkileri yalnız hayatımızda değil, edebiyatımızda da görülür.

Bertolt Brecht

BÜYÜKLER

Bir odada toplanmış
Sokaktaki adam
Tüm umudunu yitirmış.

Hükümetler
Saldırımadık pactları imzalıyor
Küçük adam
Vasiyetnameni yaz.

Gece. Evli çiftler
Yatiyor. Genç kadınlard
Öksüz doğuracak.

Duvara tebeşirle yazmışlar:
Savaş istiyorlar.
Bunu yazan
Çoktan şehit olmuş,

Türkçesi: Ahmet Arpad - Ahmet E. Işık

mektemdir. Yukarda belirttiğimiz gibi, eskiden şirrimiz Arap ve Fars söylekleriyle yüküdü. Sözegeimi, XVIII. yüzyıl başlarında Nedim söyle yazıyordu:

*Sinede evvel ne muhrik árzular
var idi*

*Lebede serkeş áhlar áteşli hólár
var idi*

Yeni şirrimizde ise, Arapça ve Farsça söyleklerin yanında Frenkçe söylekler de yer almaya başladı. Nedim'den aşağı yukarı 150 yıl sonra, Abdülhak Hâmit, aynı ölçük (vezin) ve aynı ayak (kafife) ile söyle yazıyor:

*Lâkta, Kaskat'a anıla randevular
var idi,
Kuvveden file gelir çok árzular
var idi.*

Bâti yolundaki edebiyatımızın en ünlü şairlerinden söyle dizeler (misralar) görüyoruz:

Ne gezersin lâkin kenârında?

Yâkûş mi bu mevsime bu jaket?

(Abdülhak Hâmit)

Nâ-yı evrâk ile dolar lâkârlar.
(Cenap Şahsâbettin)

Lâk dileyolar da göl demege dilleri varmıyor. Neye ki Ahmed Hâsim Göl Saatleri kitabı çikardı; da, bizim göl'den düşman saldırdınsın kurtardı.

İslâm uygarlığı çevresinde Türkçenin gide gide ne kâğıa girdiği, Bâki'den ve Nergis'den seçtiğimiz örneklerle göstermişlik.

Tanzimat sonrası yıllarda ise, birtakım gazete ve kitaplarda, «Ekspozisyon» ekspozit edilecek bir tablo gibi căimeler kurulduğunu, Semsettin Samî'nın tanıtısından öğreniyoruz.

İslâm uygarlığı çağında üç dilden birleşik bir dil haline getirilen Türkçe, Tanzimat'tan sonra Fransızcasının, bir ara Almancasının, simdi de İngilzcenin katılmasıyle beş-altı dilden birleşik bir dil haline geldi. Bu tutumun nereye varacağı, daha ilk günlerde gören Ahmed Mithat Efendi, bundan sâğıt yukarı 85 yıl önce söyle de, misli:

Ne yazık ki, biz şimdiki halde bir dil dilencisiyiz. Kâh Araplar, kâh Acem'lerin ve hele şimdide Frenk'lerin kapılarını çâarak söylek ve kural sadakası dileniyoruz. İşte bu dilencilik rezaletinden kurtulmak için, kendi dilimizin düzeltilemesini yine kendi dilimiz içinde aramayı diliyoruz.

Konuşma dildenden kopmuş olan bu yapma dil, geniş halk topluluğuna anlaşılamamakta, anlaşılmadığı için de halkın işine yaramamaktadır.

Atatürk, işte böyle bir ortamda dili işini ele aldı. Türkçenin «yabancı diller boyundurduğundan kurtarılıp, halkın işine yarar halde getirilmesini istedî. Bâki'den ve Nergis'den seçtiğimiz örneklerle göstermişlik.

GERÇEK YAYINEVI UÇUNCU KITARINI SUNAR:

Sovyetler Birliği ile Az Gelişmiş Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliği

Çeviren: Selâhattin Hilâv

Fiyatı 5 Lira

Bu kitabı, 1965 subatında Cezayir'de toplanan Asya-Afrika Ülkeleri Ekonomik Semineri'ne sunulmuş üç incelemeyi okuyacaksınız:

1. Sovyetler Birliği ile Az Gelişmiş Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliği. Yazar: Hindistan Enerji Bakanlarından Malawya.

2. Afrika-Asya Ülkelerinin Ekonomik Geçikmesini Ortadan Kalırmak İçin Gerekli İç ve Dış Şartlar. Yazar: Sovyet İktisatçı Solodovnikov.

3. Ulusal Kurtuluş Hareketinde Yeni Bir Anlaştırmaya Doğru. Yazar: Musir Delegasyonu.

Ayrıca, DOĞAN AVCIOĞLU, ekonomik ve politik bağımsızlığını kazanmak için Sovyetler Birliğiyle olan ticari ve ekonomik ilişkilerimizi neden geliştirmemiz gerekliliğini açıklayan çok önemli bir ÖNSÖZ yazmıştır.

İSTANBUL DAĞITIMI:
UGRAK KİTABEVİ
Beyaz Saray-Beyazıt

ÖDEMELİ İSTEYE ADRESİ:
GERÇEK YAYINEVI
P.K. 655-İSTANBUL

NOT: Tek kitap isteyenler, kitap bedelinin pul olarak göndermelidirler; tek kitaplar Ödemeli gönderilmez.

YON-122

